

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dana Molnárová

**Domov dítěte v modelu střídavé a výlučné
péče**

**The child's home in the model of alternate
and exclusive care**

Praha 2012

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Ing. Oldřich Matoušek

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu docentu Matouškovi za trpělivé vedení mojí bakalářské práce a laskavou pomoc a podporu, kterou mně věnoval.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 3.5.2012

.....
Jméno autorky

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá otázkou domova dítěte po rozchodu jeho rodičů. Věnuje se poměrům dětí ve střídavé a výlučné výchově. Práce pojednává o dilematech při stanovení modelu výchovy dítěte. V bakalářské práci je poukázáno na význam domova jako stabilního a bezpečného místa v životě dítěte. Zájem a blaho dítěte je vždy nejvyšším kritériem při rozhodování o poměrech dítěte.

Klíčová slova

Domov, dítě, rodina, zájem dítěte, vazba, potřeba, střídavá výchova, výlučná výchova.

Abstract

This baccalaureat work examines the child's home after the breakup of his parents. It concerns the situation of children in alternate and exclusive care. This work deals with dilemmas in determining custody of the child. In this baccalaureat work the main thesis points out the importance of home as a safe and secure place in the child's life. The interest and the welfare of the child shall be always the highest priority in deciding on the situation of the child.

Keywords

Home, child, family, interest of the child, detention, need, alternate care, exclusive care.

Obsah

Úvod.....	7
Obecná část.....	9
1. Vymezení pojmů.....	9
1.1 Potřeby dítěte.....	9
1.2 Vztahové zázemí dítěte.....	9
1.3 Koncept domova.....	11
2. Právní aspekty péče o děti.....	13
3. Děti a rodiče – úprava poměrů.....	16
4. Střídavá péče.....	20
4.1 Podmínky střídavé péče.....	20
4.2 Prostředí střídavé péče.....	22
5. Výlučná péče.....	24
5.1 Podmínky výlučné péče.....	24
5.2 Prostředí výlučné péče.....	25
Praktická část.....	27
6. Formulace výzkumného problému a výzkumného cíle.....	27
7. Metoda zkoumání.....	28
8. Zkoumaný soubor dětí.....	30
9. Děti ve střídavé výchově.....	32
10. Děti ve výlučné výchově.....	40
11. Zjištěné výsledky.....	48
12. Zhodnocení a závěr.....	50
Závěr.....	51
Seznam použité literatury.....	53

Úvod

š Jsme formováni a p etvá eni t mi, kte í nás milují; a p estofe láska m fle pominout, jsme stále jejich dílem, a dobrým nebo –patnýmō.

François Mauriac

Dobrý domov je p edpokladem pro zdravý vývoj celé lidské osobnosti. TMastné d tství pot ebuje spokojený domov. D ti jsou budoucnost celé spole nosti, proto bezpe ný domov pro d ti není jen soukromá záleflitost rodi , ale i otázka kvality a spokojenosti flivota spole nosti za n kolik málo let.

Domov znamená p edev–ím místo, kde se dít cítí v bezpečí, kde je chráněn p ed v–ím neznámým. Domov p edstavují lidé, na které je spolehnutí a kam se lze uchýlit p ed okolním sv tem. K domovu pat í bezpečí otev ené náru e, odvaha elit ohroflení, moudro a zku–enost, laskavost a vlídnost. Domov je místo, kde si dít hraje, kde získává mnoho poznatk , kde se mu plní jeho p ání, ale kde se i odehrávají d leflité skutky. Domov je místo pro radost, ale sou asn í pro pokárání a trest, místo pro d leflitou d tskou práci i pro leno–ení. Doma se zlobí, doma je zábava, dom chodí náv–t vy, doma se i marodí. Dom se dá t –ít, ale i obávat toho, jak nás doma p ivítají, kdyfl se nevedlo, jak by m lo.

Domov od nepam ti p edstavuje bezpečí a místo, kam pat íme a kam se kaflký den uchylujeme. Domov p edstavuje krom jeho obyvatel i p edm ty, které nás obklopují a na které jsme vázáni. Dít je zvyklé na svoji postel, místo u stolu, koutek, kde si te, okno, ze kterého je jedine ný výhled. Domov má svoji atmosféru, v ni, stabilitu. Kaflký domov je jedine ný ve svém ádu, v flivotním stylu, v situacích, které se zde odehrávají. Dít se do ur itých pravidel svého domova narodí a v–emi svými smysly vnímá uspo ádání svého domova. Jistota domova, prost edí a blízkých osob se pro dít stává pevnou základnou, ze které bude po celý flivot vycházet a erpat.

Prost edí stálého a citov v elého domova s obyvateli, kte í se navzájem budou mít rádi, uznávat se, p edstavuje pro dít úsp –ný start do flivota.

Bakalá skou práci na uvedené téma jsem zvolila z n kolika d vod . Otázka domova, pro v t–inu zcela samoz ejmá záleflitost, je podle mého názoru d tmi vnímána obzvlá–citliv . Domov o ima a pocity d tí podle mého mín ní není ze strany rodi í dosp lých náleflit docen n. Rodi e asto nevn ují domovu svých d tí takovou pozornost, jaké je zapot ebí. Druhým d vodem je skute nost, fle jifl po dobu více nefl dvacet let p sobím jako sociální pracovnice na odd lení pé e o d ti a v podstat kaflkodenn se v souvislosti s pln ním pracovních úkol setkávám s flivotní situací d tí, jejichfl rodi e se ocitají v kolizi. D tem pak je nutno zajistit nejlep–í uspo ádání pom r a dbát na jejich zájem a blaho. Posledním momentem, který sehrál roli p í výb ru tématu, je moje osobní flivotní zku–enost v oblasti práce s d tmi, a to nejen jako pracovnice orgánu sociáln právní ochrany.

Téma bakalářské práce chápu jako výzvu pokusit se zhodnotit dosavadní zkušenosti, uchopit zadanou problematiku a co nejlépe vystihnout a zmapovat postavení dítěte po rozchodu jeho rodičů.

Obecná část

1. Vymezení pojmů

1.1 Pot eby dítě

Pot eba v obecné je motiv k jednání. Neuspokojená pot eba vede k deprivaci a strádání. V rámci psychologických typologií lidských pot eb je d ělí na okruh vztahující se k tělesné pohodě; k psychické rovnováze a bezpečí a okruh související se vztahy k blízkým lidem (pat it k němu, milovat něho, být milován) (Matoušek, 2008).

Štěpán Dítě má řadu fyziologických pot eb, které musí být uspokojeny, zejména pot ebu potravy a tepla. Pokud se dítě začne zajímat o nějakou lidskou postavu a připojovat se k ní, tedy zejména připojovat se k matce, je to důsledek toho, že matka naplňuje jeho fyziologické pot eby a že se dítě postupně naučí, že matka je zdrojem jeho uspokojení (Bowlby, 2010, s. 161).

O tom, koho si dítě zvolí za svoji vazebnou postavu a ke kolika dalším postavám se připojuje, soudí Bowlby, že závisí na tom, kdo se o něj stará a jaké je celé složení a struktura domácnosti dítěte. Dále se zmíní ujit lidé, kteří jsou mezi těmito postavami otec, matka, starší sourozenci, prarodiče. Dítě má tedy svoji hlavní vazebnou postavu a vedlejší postavy (Bowlby, 2010).

Z pohledu Matějka (1986) je na prvním místě pot eba stimulace, která vede živý organismus k činnosti. Nervový systém má pot ebu být zásobován podněty z okolí. Druhou pot ebou je pot eba učení a nabývání zkušenosti, a to srozumitelným a smysluplným způsobem. Jako třetí pot ebu uvádí Matějka pot ebu bezpečí a jistoty, která je dána především citovými vztahy. Za dárce citové jistoty jsou označeni rodiče ve vztahu k dítěti. Dítěti způsobem jsou vnímány jako citová pojistka ve starší rodině. Za čtvrtou pot ebu je označena pot eba společenského uznání, hodnoty a uplatnění. Za pátou pot ebu Matějka označuje pot ebu otevřené budoucnosti. Jedná se o specifickou lidskou pot ebu určité perspektivy a smyslu života.

1.2 Vztahové zázemí dítěte

Na utváření vztahového zázemí dítěte se podílí pečující osoba. Dítě, které první roky života strávilo mimo péči rodiny, nebo bylo ve své rodině fyzicky týráno, má vzorec citové vazby narušen. Citové vztahy uspokojují pot ebu bezpečí a jistoty, dítě ve fungující přijímající rodině prožívá radost ze společnosti, ve kterém má svoje pevné místo. Ve svém domově a mezi svými nejbližšími dítě pozoruje a vnímá mezilidské vztahy, vytváří se jeho postoje

k hodnotám; spolurozhoduje s rodiči o rodinných záležitostech. Vývoj rodinných vztahů, je-li narušen, negativně působí na vývoj osobnostní struktury dítěte.

Šzkolenost malého dítěte s povzbuzující, podporující a spolupracující matkou, a o to co později s otcem, mu dodá pocit vlastní hodnoty, víru v užitečnost druhých lidí a pozitivní model, podle něhož bude navazovat budoucí vztahy. Dále mu tato zkušenost umožní s důvěrou prozkoumávat své prostředí a úměrně s ním zacházet, čímž se posílí jeho pocit kompetence (Bowlby, 2010, s. 322).

Bowlby se dále zabývá vzniklou citovou vazbou dítěte, neboli jeho citovým přilpoutáním, které popisuje jako tendenci dítěte vyhledávat blízkost a fyzický kontakt s konkrétní postavou. Jedná se zejména o situace, kdy dítě je vylekané, unavené nebo nemocné. Citová vazba je popisována jako vlastnost chovat se určitým způsobem s sebou, zatímco se jen pomalu a není ovlivněna okamžitou situací. Přirozeně je obvyklou hlavní vazebnou postavou biologická matka, tuto úlohu mohou zaujmout i jiní lidé, kteří se dovedou chovat k dítěti šmateky. Znamená to být pohotov reagovat na jeho signály a pohyby, být sociálně komunikovat (Bowlby, 2010).

V souvislosti s teorií vazby jsou formulovány podle dva typy vazeb – jistá a nejistá. Dítě s jistou vazbou na matku je zklidněno její nepřítomností, po jejím návratu jí přivítá a zklidní se. Dítě s nejistou vazbou matku po odloučení buď ignoruje, nebo je velmi neklidné. Nejisté vazby na matku představují buď přehnanou závislost, s hlubokou ambivalencí, nebo vyhýbavé chování. Tímto typem nejisté vazby je vazba dezorganizovaná, přičemž se stávají projevy závislosti a nezávislosti na rodiči; jedná se o přirozený typ vazby u dětí zneužívaných, zanedbávaných a týraných. Typ vazby dítěte na matku je považován za konstantu, která předznamenává všechny další interpersonální vztahy a také uplatnění rolí ve společnosti (Bowlby, 2010).

Moffin (1999) se zaměřuje o podstatu rodičovství jako výkonu práv a povinností. Nově narozené dítě podléhá zcela péči matky. Tento stav se postupně rozvíjí i na otce, v tradiční rodině se na něj přenesou. Rodičovská autonomie nemůže být sociálně neregulována, a to z několika důvodů: Dítě je fyzicky a psychicky křehké, před svými rodiči bezbranné. Dále nevědomky rodiče rozeznávají, co je pro jejich dítě to nejlepší a existují rodiče, kteří mohou svými mentálními a sociálními limity dítěte omezovat. Rodiče ne vždy vnímají dítě jako nástroj k uskutečnění svých vlastních zájmů a zájmy rodiče mohou být v konfliktu se zájmy dítěte.

Každé dítě dle Moffina (1999) má nárok na to, aby mu jeho otec a matka zajistili a poskytl základní vlivy, oblečení, ubytování, zdravotní péči a přístup ke vzdělání, alespoň takovému, aby v dospělosti nedošlo k vyloučení jedince na okraj společnosti. Konceptu rodičovské autonomie lze pojmout jako tradiční i liberální. Typ tradiční koncepce dává rodičům právo a povinnost přenášet na dítě jejich hodnotový systém a představu o dobrém životě. Mohou proto volit prostředky, které sami považují za nejlepší. Moderní verze tradiční koncepce je demokratická forma výchovy, která sice předpokládá povinnost dítěte držet se

hodnot rodičů, ale současně otevírá možnost pro diskusi; dítě je nutné získat pro určitý postoj, nikoli donutit. Liberální koncepce naopak nechává na dítěti, aby si samo vybralo hodnoty a představy o životě. Liberální smýšlející rodiče usilují o ochranu před vlivy, které by svobodnou vůli dítěte omezovaly.

Matoušek (2008) se zabývá rodinou jako podpůrnou institucí. Dítě v rodině pak představuje především citovou investici. Z ekonomického hlediska je dítě investice velká a nevratná. Rodina vždy byla a je základní jednotkou všech lidských společností a výchova dítěte během prvních let života je jen stěží možná mimo rodinu. Jedním z prvořadých zájmů dítěte je vyrůst ve funkční rodině.

1.3 Koncept domova

Domov je obydlí dítěte, které mu určuje jeho rodiče, nebo osoby odpovědné za jeho výchovu. Dítěti domov poskytuje bezpečí. Domov je spojen s osobou, nebo osobami, u kterých se dítě cítí jistě a spokojeně. Ztráta domova vyvolává u dítěte úzkost, pokud je jeho úmocnění na ztrátou vztahové osoby, pak se jedná o velký zármutek.

Domov lze vnímat jako místo připravené pro výchovu dítěte ještě před jeho narozením. Domov chápeme jako soubor motivů v cílech obklopujících dítě a členy domácnosti, kteří v prostředí domova žijí na základě svojí svobodné vůle. Jedním ze základních členů domácnosti je výchova dítěte, vedle uspokojování individuálních potřeb členů rodiny. Způsob péče o obydlí, organizování a rozdělení úkolů ohledně užívaní společného domova je individuální a závislý na dohodách členů domácnosti. V prostorách domova je dítěti poskytována primární péče, výchovná péče a dítě je vedeno jako rovnoprávný člen domácnosti se svými právy, posléze i povinnostmi.

Domov od počátku lidských dějin sloužil jako ochrana společenských předků před vnějším nebezpečím. Rovněž domov představoval místo a sdílení společných radostných i tragických událostí. Rodina v minulosti existovala v prostředí úzkého společenského vztahu, složeného z blízkých i vzdálených příbuzných o příslušníků stejného rodu. Tyto vazby uvnitř domova zaručovaly i vnějším ochranu rodiny a dětí v případech, kdy se o děti jejich vlastní rodiče nemohli postarat. Domov byl rovněž důležitou pracovním místem, kde dítě získávalo pracovní návyky a dovednosti.

Rodina prošla mnohými proměnami, ale její hlavní rolí nadále zůstává ochrana a výchova dětí. Dobře fungující vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, a to nejenom mezi rodiči a dětmi, ale i mezi manžely a sourozenci navzájem, jsou základním předpokladem vytvoření bezpečného domova pro dítě (Pöthe, 1996).

Matoušek (1981) zmíní domov jako místo jistoty, dříve známé prostředí, ve kterém je poskytována ochrana, stálá péče a jsou uspokojovány tělesné a citové potřeby. V bezpečí domova se vytvářejí podmínky pro dítě v životě a svobodě. Tato důvěra provází člověka po celý

život a je nezbytným předpokladem duševní stability a osobní i sociální spokojenosti. V domě poskytuje bezpečnost a rodině dává dítěti jistotu i pro jeho vývoj v širším světě. Skutečný domov pak podle Matějka je založen především na společném životě, na tom, jak lidé v něm sdílejí navzájem své radosti i strasti, jak se podílejí o své zkušenosti, jak spolupracují a pomáhají si i jak řeší nezbytné konflikty.

Málová (2006) zdůrazňuje význam psychologického prostředí domova, vnímání modelu chování a předání tohoto modelu od rodičů k dítěti. Domov, rodinné prostředí a rodiče sehrávají klíčovou roli pro další psychický a fyzický vývoj dítěte. Rodinu vzhledem ke společným činnostem lze chápat jako mikrosystém, z pohledu jednotlivců uvnitř rodiny se jedná o makrosystém. V každém domově jsou trvale přítomny určité výchovné styly a východiska. Rodiče při výchově dítěte uplatňují svoje životní postoje a filozofie. V prostředí domova dítě toto postupně vnímá.

Matoušek (2005) popisuje domov jako chráněný prostor, kam se uchylují partneři, posléze dítě, před nároky a někdy i nebezpečným světem a kam za nimi uflí nikdo jiný bez jejich dovolení nemůže. Potřeba privilegovaného prostoru je pro rodinu nezbytná. Domov, pokud je opravdovým domovem, má místa určená pro společná setkávání a místa, kde si každý může uflít svoje osobní soukromí. V domově jsou poklady reprezentující chráněné hodnoty, tradice. Vznikající rodina si vytváří svůj vlastní jazyk, ve kterém stejně jako v domově, bydlí. Rodinný jazyk (od prvních dětských slov až po moudrost starců) je stejně jako domov samotný podstatnou složkou šprivilegovaného Myš.

Domov chápeme jako chráněné výsostné místo, kde se váže silná emocionální vazba. Vazba dítěte na místo, ve kterém žije a cítit, není kam patřit, je nezbytným předpokladem vytvoření základní důvěry dítěte k okolnímu světu.

2. Právní aspekty péče o děti

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů upravuje otázky manželství, rodičovské zodpovědnosti, vlivného. V části o rodičovské zodpovědnosti bych zmínila její definici a zásady dle § 31:

/1/ Rodičovská zodpovědnost je souhrn práva a povinností

a) péče o nezletilé dítě, zahrnující zejména péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,

b) péče o zastupování nezletilého dítěte,

c) péče o správu jeho jmění.

/2/ Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni dle následně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo učit se jim v různých výchovných prostředcích tak, aby nebyla dotčena jeho stálost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

/3/ Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

/4/ Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.

V paragrafu 37 je řečeno zastupování dítěte v případě kolize mezi rodiči a v odstavci /2/ se uvádí: *Nemohou-li dítě zastoupit žádný z rodičů, ustanoví soud dítěti opatrovníka, který bude dítě v řízení nebo při určení právním úkonu zastupovat. Tímto opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán sociálně právní ochrany dítěte.*

Následně paragraf 43 v odstavci /1/ upřesňuje, že: *Orgán sociálně právní ochrany dítěte v součinnosti s rodiči, kolemi a jinými fyzickými a právními osobami zajišťuje ve svém obvodu příznivé podmínky pro výchovu, vzdělání a vnitřní rozvoj nezletilých dětí a chrání jejich zájmy.*

Otázka vlivného je zákonem o rodině upravena v hlavě části, v paragrafu 96 a paragrafu 103. Z uvedeného rozsahu je pro potřeby této práce použito:

Při určení vlivného přihledne soud k osobním potřebám oprávněného, jeho schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možnostem a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nezdal bezdůvodně k výhodnému získání i v důležitosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

U vlivného pro dítě může soud v případech vhodných zvláštního zřetele rozhodnout o povinnosti složit peněžní částku pro vlivné splatné v budoucnosti. U jiných potomků příslušená

opatření zaručí pravidelnou výplatu měsíčních splátek odpovídajících stanovenému výživnému.

Změnil-li se poměr, může soud i bez návrhu změnit dohodu a soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě. Dojde-li ke zrušení nebo snížení tohoto výživného za minulou dobu, spotřebované výživné se nevrací.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. je základní zásady ochrany dětí, z pohledu hlediska je zájem a blaho dítěte. V paragrafu 8 odstavci 1 je uvedeno mj. právo dítěte požádat orgány sociálně právní ochrany, policii, školní a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. V odstavci 2 pak je rozebíráno právo dítěte se vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. V paragrafu 12 odstavci 1/ je ustanoveno :

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče

a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, a koliv dítěti takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,

b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.

Zákon o sociálně právní ochraně dále upravuje právo orgánu sociálně právní ochrany navštívit dítě a rodinu, ve které žije, v obydlení a zjistit jak o dítě je pečováno, v jakých podmínkách žije, jak se chová a jaké jsou jeho celkové poměry. Rodiče pak dle zákona jsou povinni spolupracovat s orgány sociálně právní ochrany při ochraně zájmu a práv dítěte a na výzvu orgánu sociálně právní ochrany se dostavovat k osobnímu jednání, předložit listiny a potřebné doklady, poskytnout informace a potřebnou součinnost. Bezplatné poskytnutí údajů na výzvu orgánu sociálně právní ochrany jsou povinny státní orgány, právnické a fyzické osoby i povolené osoby.

Úmluva o právech dítěte, zákon č. 104/1991 Sb., vstoupila v platnost dnem 6. února 1991. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, jsou především rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Úmluva uznává, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře lásky a porozumění. Úmluva má na zřeteli, že dítě musí být plně upraveno žít ve společnosti vlastním životem a vychovááno v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity. Úmluva o právech dítěte uznává, že dítě žijící ve výjimečně obtížných podmínkách, které vyžadují zvláštní pozornost a zohledňuje význam tradic a kulturních hodnot pro ochranu a harmonický vývoj osobnosti.

Úmluva o právech dítěte mj. dále řeší otázku oddělení dítěte od svých rodičů proti jeho vůli, právo dítěte na informace a ochranu soukromého života a domova, právo na přístup ke zdravotnickým službám.

Základní lidská práva týkající se ohrožených dětí jsou uvedena v druhé a čtvrté hlavě Listiny základních práv a svobod. Podle článku 32 Listiny jsou *rodí ovství a rodina pod ochranou zákona, zároveň je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvým*. Rodiče mají právo na výchovu a péči o děti, děti mají právo na rodičovskou péči. Děti mohou být od rodičů odděleny proti jejich vůli pouze na základě rozhodnutí soudu. Rodiče, kteří pevně ují o své děti, mají právo na pomoc státu. V případě, že se osoba ocitne v hmotné nouzi, má právo na pomoc státu a zajištění základních životních podmínek.

Znalost právní úpravy a schopnost ji adekvátně a účinně aplikovat, je nezbytným předpokladem pro výkon sociální právní ochrany dětí. Sociální pracovník orgánu sociální právní ochrany dětí svoji odbornou znalost a schopnost uplatňuje při výkonu běžné pracovní agendy, a to poskytování odborného poradenství, provádění místního šetření v rodinách, jednání s klienty, vedení pohovoru s dětmi, vypracování písemné zprávy o poměrech, zastupování nezletilých dětí v rámci kolizního opatrovnictví. Při úpravě poměrů rodičů k dětem sociální pracovník vypracovává na základě žádosti soudu podrobnou zprávu o rodině, při jednání pak má postavení účastníka řízení a navrhuje provedení dělků, vyjadřuje se k předloženým listinám a výsledku šetření, pronáší závěrečné stanovisko a má právo podat do rozhodnutí soudu opravný prostředek.

3. Děti a rodiče – úprava poměrů

V souvislosti s rodinným uspořádáním se v legislativě změnila domácnost, kdy členové rodiny v jedné domácnosti společně hospodáří, uspokojují svoje potřeby. Představou společné domácnosti je společné bydlení, společná úhrada bydlení a nákladů, spojených s užíváním bytu. Členové společné domácnosti ve shodě řeší otázku základních potřeb jako bydlení, stravování, péče o odvyčování, vyúčtování a úklid společných prostor. Domácnost je vedena v zájmu jednotlivců a pro potřeby jejich účastníků. Každý má povinnost se podílet na společné domácnosti podle svých možností, předpokladem je dobrá vůle a vzájemnost.

Úpravou poměrů se rozumí úprava práv a povinností mezi rodiči a dětmi navzájem. Pokud rodiče spolu neflíjí, upraví poměry, i bez návrhu, opatrovnický soud, který určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak bude vyvíjená vyživovací povinnost. Soud může upravit i styk rodiče s dítětem, který nemá dítě ve výchově. Manželství rodičů s nezletilými dětmi nelze rozvést, pokud nejsou pravomocně upraveny poměry dětí narozených z manželství.

Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti vzniká narozením dítěte a trvá po celou dobu nezaopatřenosti dítěte. O povinnosti rozhoduje soud a posuzuje vlivy na jedné straně možnosti a schopnosti povinných rodičů a na straně druhé oprávněné potřeby nezletilého (nezaopatřeného) dítěte. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Soud přihlíží k podílu rodičů na péči o společnou domácnost a dále k tomu, kdo zajišťuje osobní péči o dítě a v jaké míře.

Výlučná výchova představuje výchovu jednoho z rodičů, i výchovu dítěte osobou, i osobami, které určí soud. Pítom pojem švýchovaň a n koho vychovávat znamená více než oň ho péovat. Výchova sice v sobě zahrnuje péči, ale vedle ní je-třadu dal-ích záležitostí ó odpov dnost za chování dítěte, hospoda eňí s jeho majetkem, rozhodování o jeho sou asnosti a budoucnosti. P i rozhodování o sv eňí dítěte do výchovy soud musí sledovat p edev-ím skute ñý zájem dítěte.

Styk rodičů s dítětem je p edev-ím p edm tem vzájemné dohody rodičů. Pokud k dohod nedojde, je možné požádat o soudní úpravu styku. Soud pak může styk upravit, ale i omezit nebo zakázat. Pokud oprávn ěný rodič se s dítětem nestýká a jedná se o bezd vodné bráň ní styku, soud může ukládat rodiči výzvy, napomenutí, pokuty; dokonce rozhodnout i o zm ěn ě výchovného prostředí ve prosp ěch rodiče, který se marn ě styku domáhá. V od vodn ěných p ípadech soud upraví styk dítěte s prarodiči, sourozenci, event. i s blízkými osobami, ke kterým má dítě citový vztah.

St ídavá výchova znamená souflití jednoho rodiče a dítěte, p ípadn ě s více dětmi po ur ité asové období. Nej ast ji se jedná o období jednoho měsíce, nebo dvou týdn ě. Obvykle se dítě st huje z jednoho bytu do druhého. Možná je i varianta, fl e d ti z stávají v p vodním domov ě a st ídají se rodiči.

Zákon o rodin ě v § 26 uvádí:

§ Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě sdívané výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajišťovat jeho potřeby.

§ Při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelům na životní podmínky rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihledne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchovu dítěte s druhým rodičem, k citovým vztahům dítěte na sourozence, prarodiče a dalších příbuzné a těžké hmotnému zabezpečení ze strany rodiče v etnických poměrech.

§ Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě úřední péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.

K otázce určení výchovy bych ráda zaadila stanoviska ohledně zamýšlené novely § 26 odst. 2 zákona o rodině.

Poslanec Pavel Staněk navrhl na jaře roku 2011 novelu zmínovaného paragrafu. Sněmovna se s jeho návrhem ztotožnila a dne 21.6.2011 novelu schválila. O měsíc později ji ale zamítl Senát, a tak se vrátila zpět k projednání poslancům. K přehlasování veta Senátu se nenašlo ve Sněmovně dostatečné množství hlasů, takže změna rodinného kodexu nakonec nebyla přijata. Vyjádření poslance Staněka a vystoupení Lenky Sdrůžená rodinných a opatrovnických soudců v Růžkové v Senátu považuji za velmi výstižné vyjádření stanoviska ohledně stanovení typu výchovy nezletilých dětí a uvádím je proto v autentické podobě:

§ Když se rodiče rozvádí, neexistuje žádná dobrá věc. Soud nedokáže za rodiče nastolit láskyplné prostředí. Legislativně se můžeme jen snažit omezit dopady na dítě a upravit rozhodování soud tak, aby si potomek životem nesl co nejmenší rány. Právě to sdělovka umí ujet. Pro dítě je jasné nejlepší, když má přístup k matce i tátovi. Sdělovka je pozitivní také pro rodiče. Žádný z rodičů neztrácí kontakt s dítětem, které miluje, a oba je mohou skutečně vychovávat. Eliminuje se tak víkendové rodičovství, kdy si jeden z rodičů uflíje s dítětem legraci, ale bremeno výchovy a péče nese rodič druhý.

V České republice je sdělovka stále nadměrně nevzděná v c, i když možnost volby této výchovy je v zákoně ufl od roku 1998. Soudy ji naizují jen ve 3 až 5% případů. To je neutrální stav a mým cílem je nasměrovat soudy k většímu využívání sdělovky.

Zdraz uji, že novela by ve znení, ve kterém jsem ji předložil, umožnila sdělovku výchovy použít jen a pouze tehdy, pokud je to v zájmu dítěte. Nikdo se tedy nemusí bát, že dít budou t ikrát týdně nuceny cestovat stovky kilometrů a mnit koly a spolufláky. Pevně věřím, že tuto změnu se i po zamítnutí Poslaneckou sněmovnou podaří vnašem právním řádu prosadit a pomůže mnoha dítům vyrstat v harmoničtější vztahu s oběma rodiči, protože dítě má skutečně právo na oba rodiče. Ze všeho nejvíce si ale přeji, aby byl zákon použit

co nejmén a aby výchovu d tí e-ili rodi e, ne soudy. To ufl ale není v moci legislative ,
nýbrfljen a pouze nás, rodi ō (Stan k, 2011, s. 25).

šM j názor není ojedin lý, ale shoduje se s pohledem ady opatrovnických kolegy a koleg
ó institut st ídavé výchovy má mít místo v zákon a sou asný stav je dostate ný. St ídavou
výchovu nelze up ednost ovat p ed ostatními mofnými druhy výchovy. V kařdém p ípad je
t eba postupovat individuáln , model st ídavé výchovy je vhodný jen pro n které rodiny.
S navrhovanou zm nou nesouhlasíme rovn fl z toho d vodu, fl tato novela má stanovit
vícemén povinnost soudu prioritn sv ovat d ti do st ídavé výchovyí

í Bylo by dobré v d t, kde v bec st ídavá výchova vznikla a pro . Podle na-ích zdroj je to
trend, který p i-el z Ameriky, kde je v-ak zcela jiný právní systém a historický vývoj. Pokud se
rodi e zde rozcházejí, mnohdy se st hují s ohledem na velikost Spojených stát amerických i
tisíce kilometr od sebe daleko a st ídavá výchova se tu uplat uje proto, aby druhý rodi
neztratil mofnost kontaktu s dít em, st ídavá pé e zde bývá v rozsahu p l nebo jednoho roku.
Na-e rodinné právo je v n kterých v cech na takové úrovni, fl naopak by se n které státy
od nás mohly u it a pravidla stanovená na-ím právním ádem p ijímat. Stanoví totiž fl
v p ípad rozchodu i rozvodu rodi nezletilých d tí z stává rodi ovská zodpov dnost
zachována ob ma rodi (oproti jiným právním ád m, kde rodi ovskou zodpov dnost má jen
ten rodi , kterému je dít sv eno, proto v ostatních státech je podíl st ídavé výchovy vy-í,
nebo oba rodi e mají snahu, aby jim z stala rodi ovská odpov dnost ve v t-í mí e)...

í Z vyjád ení ady pracovnic sociáln -právní ochrany d tí, ze zku-eností svých a koleg vím,
fl v p ípad pohovor s nezletilými d tmi d ti sd luji, fl pokud vyr stají ve st ídavé pé i,
mnohdy vlastn ani nev dí, kde mají sv j domov, kařdý týden si balí svoje v ci, kufry, st hují
se, m ní prost edí, kamarády, mnohdy -koly a -kolky. Zm na stávajícího institutu st ídavé
výchovy by m la být ádn projednána odbornou ve ejností. Mním tím opatrovnické soudce,
psychology, psychiatry, sociální pracovnice, d tské léka e a dal-í skute né odborníky, kte í
v praxi p ijdou do styku se st ídavou výchovou (Kant rková, 2011, s. 26).

V souvislosti s ur ováním st ídavé výchovy bych i já zmínila dva odli-né názory, se kterými
jsem se v praxi setkala. Jedná se o mofnosti na ízení st ídavé výchovy. Jeden názor zní
šNeprosazovat st ídavou výchovu proti v li jednoho z rodi ō. Druhý názor naopak
p edstavuje stanovení st ídavé výchovy i p i neshod rodi . Neboli názor, fl neexistence
schopnosti rodi e dohodnout se na výchov dít te s druhým rodi em není p ekáfkou st ídavé
výchovy.

V prvním p ípad se st ídavá výchova neur í z d vodu rezignace rodi e na komunikaci,
v n kterých p ípadech se stanoví styk s druhým rodi em.

V druhém p ípad je p edev-ím hodnoceno právo dít te na oba rodi e, neschopnost
komunikovat pak posuzována jako ú elová, kdy rodi trvající na své výlu né pé i, ú elov
odmítá komunikaci s druhým rodi em. Soud pak m fl kvalifikovat chování rodi e jako
iracionální a svévolné. Je otázkou, zda švynucená st ídavá výchova ō donutí rodi e, kterému
chybí ochota komunikovat k pot ebné spolupráci s rodi em druhým. Opustí rodi své
egoistické zájmy? Jak se vypo ádá dít , šslabá nedosp lá osobnost ō s problematickou zát flí
a jak se bude odvíjet jeho psychické dospívání?

Ráda bych uvedla konkrétní případ stídavé výchovy u chlapce v první třídě, která nastala po výlučné péči matky s postupným rozvíjením se stykem otce. I když se domnívám, že osobnosti rodičů nestýkají záruky vzájemné kooperace a kvalitní spolupráce, je provedeným rozhodnutím prokázáno, že chlapec je natolik silně navázan na oba rodičovské postavy, že stídavá výchova je pro něj prioritou. Chlapec dokáže popsat jaký podíl výchovy si představuje doma u matky, i doma u otce, pro něj je důležité být s oběma rodiči stejně. Při opakovaných pohovorech jsem mohla zaznamenat jeho posun v myšleních, názorech a stanoviscích. S postupem času chlapec dovedl jasně popsat šreflim u táty, šreflim u mámy a vysvětlit jak by si přál, šabychom začali kdy a s kým bude a také šproč by si to přál.

Opatrovnický spis je rozsahem o více než tisíci stranách. Rodiče byli vedeni k mediaci a byla jim uložena orgánem sociálně právní ochrany dle povinnosti vyvolat odborného pracovníka. Pokud bych mohla hodnotit, pro rodiče jsou vzájemně nespokojení, pak vidím příčinu ve stále nevyřešených poměrech po rozvodu, zejména v oblasti majetkového vyrovnání a dále příčinu v kmenových rodinách, kdy rodičové, tedy prarodičové, jsou ve vzájemném nesmiřitelném rozporu. Pokračuje pocit šublížení, šnepochopení, šsnaha získat instituce na svoji stranu. Není příliš typické, že tyto vztahy pokračují u rodičů i několik let po rozvodu za situace navázání dalších partnerských vztahů na straně otce i matky. Vyslovená a praktikovaná stídavá výchova pak zcela určitě koresponduje s přáním dítěte. Obě prostředí domova, tj. domov u otce a domov u matky, jsou pro dítě vhodná a potřebná území. Oba rodičové mají zájem na zdárném vývoji chlapce, a již v oblasti zdravotního stavu, školní úspěšnosti, zájmové činnosti. Problém je v tom, že každý z rodičů je sám za sebe, demonstruje svoji šlepí péči, šeká na chybu druhého rodiče například v podobě zapomenuté školní pomůcky. Rodičové ve vleklém vzájemném boji o šlepí pozicí intenzivně pomáhají jejich právní zástupci.

Velmi zajímavé bude sledování vývoje chlapce po dobu dalších let. Na tomto příkladě jsem chtěla demonstrovat, jak při rozhodování o budoucím uspořádání poměrů dítěte je velmi náročné zvážit všechny okolnosti a snažit se o uchopení zájmu dítěte v komplexní podobě. Při posuzování výchovných předpokladů rodičů se posuzuje osobnost rodiče, a to zejména zralost rodiče, jeho stabilita a odolnost proti stresu. Nutno zhodnotit vzájemný vztah rodiče a dítěte, mravní úroveň rodiče, schopnost rodiče podporovat vztah dítěte k druhému rodiči. Podstatným se jeví možnost rodičů zachovat dítě stále a bezpečně prostředí a také sociálně ekonomická situace rodičů. Rodičové by měli pro své dítě, i v době partnerské krize, zstat vzorem při utváření osobnosti dítěte.

4. Střídavá péče

4.1 Podmínky střídavé péče

Pro střídavou výchovu jsou vhodni pouze ti rodiče, kteří jsou schopni zachovat výchovnou koalici. Důležitá je, aby rodiče byli schopni společně –it, do jaké dítě bude chodit –koly, jakým aktivitám se bude věnovat, jak bude trávit volný čas. Dítě by mělo být zachováno v co nej-ir-í míře dosavadní kontakt s kamarády. Domov jednoho rodiče i druhého rodiče musí být plnohodnotný. Střídavá výchova by se neměla naizovat, ani realizovat proti vůli jednoho z rodičů; mohlo by tak dojít k výchovné nedisolidnosti, nespolupráci a korrumpování dítěte.

Nesouhlas jednoho z rodičů se střídavou výchovou, pokud je pouze úlový a bez rozumového základu, nemělo být ale překážkou v stanovení střídavé výchovy. Významná pak je otázka výchovné symetrie rodičů, výchovný styl a hodnoty, které rodič vyznává. Výrazné majetkové rozdíly mezi sebou nejsou podmínkou střídavé výchovy. Důležitá práce a role rodičů v domácnosti by měly být vyvážené. Školské a domácí práce pak by měly rovněž fungovat. Vzájemná kritika rodičů před dítětem a jejich nevhodnost vůči druhému rodiči při střídavou výchovu ztěžuje a znemožňuje. Prospěch dítěte by měl být jednoznačnou prioritou rodičů, i když jejich životní cesty se již rozešly. Umění komunikovat je nutné přistoupit, eventuálně vyhledat i pomoc odborníků. Rodiče však především musí mít dobrou vůli, navzájem se tolerovat a respektovat. Pokud rodič žije s dalším partnerem, pak dítě není vhodné do nové rodiny zapojit, rozhodně však nevnučovat postoje nového partnera. Toto se často stává u nových manželů, i partner matek dítěte, které matky idealizují vztah nového muže v rodině s dítětem. Rodiče by se měli o dítě starat v době své vymezené doby co nejvíce osobně, bez výrazného zapojení například babiček, chův, i hlídačích agentur.

Psycholožka Třebašková (2005) uvádí, že při střídavé péči dítě samo pak vstupuje více zkušeně do svého vlastního manželství. Problém totiž zkušenost s oběma rodiči, má se o co opírat, z čeho vycházet. Mnohá i tato negativní zkušenost z rozvodu rodičů má mnoho kladných prvků pro dítě samotné. Dítě také při střídavé péči má přirozený vztah a důvěru v autoritu. Při střídavé péči opět platí, že se u dítěte vytváří přirozený vztah s oběma autoritami – matkou i otčím, které jsou pro dítě naprosto přirozené. Tyto autority také pokračují ve svém přirozeném vztahu k dítěti.

Psycholog Novák (2010) v rámci úvah o střídavé péči uvádí, že děti akceptují střídavou péči i rodiči do té míry, do jaké jí přijímají jejich rodiče. Dokáží se vcítit do rodiče, když muji citově blíže. Diferencují pak jeho opravdové přání a naopak špatně poznanou nutnost, s níž eventuálně vnitřně nesouhlasí. Při hlubším rozhovoru i při interpretaci důležitých kreseb na téma „šlápně rodina“ a „šlápně rodina“ lze i u dítěte, které verbálně souhlasí se střídavou péčí, zaznamenat známky napětí. Objevují se pocity nejistoty, váhání, úzkosti, rovněž sebeobviňování. Dítě ve velké většině případů chce zachovat stávající rodinu. Má tendenci se obviňovat z toho, že se mu zachování rodiny nezdařilo, nebo dokonce z toho,

Je rozpad rodiny zavinilo. Stejně jako výchova vyřazuje mimo jiné i podrobnou přípravu rodičů a do jisté míry i dítěte. Nátlak a prosazování tohoto institutu proti vůli n kterého se zúčastní osob je však neúčinným a může se vymstít a vyvolat závažné psychologické problémy účastníků.

Psycholog Klimeš (2009) dospěl k závěru, že podmínky pro realizaci stejné výchovy nutno zkoumat i u dětí samotných. Vložitá kritéria pro stejné jsou posuzována individuálně, z praxe pak vyplývá, že na stejné péči by mohly být děti připravovány od věku cca 1 let, tedy nástupu do kolektivního zařízení. Není však dítě pro stejné nepředstavitelné. Diskutabilní je otázka délky cyklu. Při např. měsíčních a delších intervalech, které se dají zvažovat u větších dětí, je vlastně realizována stejné výlučně péči jednoho rodiče a výlučně péči druhého rodiče. U předškolních dětí, kde je nutno zvažovat cykly velmi pevně a ohledem na konkrétní rodinné uspořádání, se doporučuje týdenní, i kratší interval. Lze například u malých dětí zahájit stejné po dvou i třech dnech a postupně intervaly prodlužovat. Tento postup samozřejmě klade vysoké nároky na rodiče a na jejich rodičovské schopnosti, rodičovskou zodpovědnost. Dítě má právo se k úpravě stejné výchovy vyjádřit, vždy s ohledem na jeho celkové rozumové schopnosti a možnosti. Protože děti bývají obránci vztahu rodičů a jsou proti jejich rozchodu, často je vyjádření vůle ke stejné výchově jen projevem jejich protestu a volání o pomoc. Klimeš zmiňuje zachování výchovné rodičovské koalice, která zaručí, že dítě bude vedeno v jednotném výchovném stylu, rodičovském kompromisu. Pokud této koalici rodičů nejsou schopni a panuje mezi nimi válka o dítě, dítě přebírá jejich manipulační praktiky a začne ovládat citové vydírání. Klimeš zastává názor, že stejné výchova nesmí být realizována proti vůli jednoho z rodičů. Toto stanovisko odvoduje tím, že u rodičů musí být záruka plnění závazků, plynoucích ze stejné výchovy.

Při stanovení stejné výchovy Klimeš zdůrazňuje princip vhodnosti špendání dítěte s překrytím, což znamená alespoň 15ti minutové společné setrvání obou rodičů s dítětem v přátelské atmosféře, nejlépe při běžných aktivitách (společná chůze, posezení v kavárně, setrvání na dětském hřišti). Pro dítě je velmi důležité vidět své rodiče klidně se domlouvat, hovořit o záležitostech ohledně dítěte, vzájemně si sdílet informace o průběhu doby strávené s dítětem, o dalších plánech a předstávách. Za nevhodné pro stejné výchovu Klimeš považuje rodiče, kteří si předávají ke stejné výchově děti například na parkovišti, aniž by se vzájemně kontaktovali, nebo dokonce při předání rodiče vytvářejí konfliktní situace, odmítají, aby druhý rodič špékoval práh bytu, či vstoupil na jejich pozemek. Z praxe jsou známy případy, kdy při předání dítěte je volána policie. Rizikem napadení rodiče druhým rodičem. Za neúčinné lze považovat jakékoli monitorování předání dítěte pomocí zvukových nebo obrazových nahrávek.

4.2 Prostředí stídatvé pé e

Stídatvá výchova se v-eobecn realizuje ve dvou odli-ných prostředí ó v domov matky a v domov otce. Za ideální je považováno stídatní rodi v jednom byt s odkazem, nech si rodi e sami vyzkou-ejí stídatování mezi dv ma domovy a dít je u-et eno šflivota s batohem na zádech. Stídatní šv byt u dít teš p edpokládá v-ak existenci t í byt , nebo alespo bytových možností, což je v b flných pom rech pr m rné eské rodiny pom rn nereálné. D tí jsou fixovány na svoje prostředí domova. Vytrflení ze známého prostředí v souvislosti s rozhodem rodi pro dít p edstavuje dal-í stres. Malé dít si m fle stýskat, star-í dít pak -patn sná-et nové prostředí. Velmi záleží na rodi ích, jak tuto náro nou situaci dít ti uleh í. Rodi e by p írozeným zp sobem m li dít p ípravit na zm nu a p echod usnadnit. Ideální by bylo, kdyby rodi v novém prostředí mohl dít uvést do své domácnosti za pomoci druhého rodi e. Samoz ejmý by m l být telefonický kontakt mezi rodi í, i ochota se s dít em, také zejména s druhým rodi em setkat v p ípad , fle bude vhodná i p ímo nutná pomoc, spolupráce. Nap íklad dostane-li ty leté dít v momentální pé i otce hore ku a shání se ve er po matce, pak je nezbytná spolupráce v tom, fle rodi e se zkontaktují a z ejm í sejdou u malého maroda. V jiném p ípad , kdy pubertální chlapec se chová vulgárn k matce, je výchovn problematický a matka bezradná, pak je nezbytná spolupráce v tom smyslu, fle otec je neprodlen informován a rodi e se dohodnou na spole ném výchovném postupu.

Preference rodi se u d tí m ní v souvislosti s v kem, pohlavím a vn j-ími okolnostmi. Je na schopnostech rodi a rodi ovské zralosti a zodpov dnosti, aby problémy d tí e-ili spole n , bez nenávistných vzájemných emocí a zá-t .

Jak jífl bylo zmín no, otázka prostředí p í stídatvé výchov je zvažována z ohledu vhodnosti pro dít samotné. Blízko bydli- rodi je nezbytná pro zachování stejného -kolního kolektivu, kamarád í kroufk . Rodi e se musí dohodnout na zp sobu trávení volného asu, také na hrazení -kolních i mimo-kolních aktivit. Nelze nap . vyřadovat od jednoho rodi e vrcholnou p ípravu v hokejovém oddílu proti v li rodi e druhého, který dít sm uje k um lecké innosti. Také nap . nelze nutit jednoho rodi e k úhrad poloviny -kolního na soukromé -kole, pokud s tímto typem -koly druhý rodi nesouhlasí. Otázku financí je nutno dob e promyslet, prohovo it. Jedná se o výdaje dít te b flné, pravidelné (-kolkovné, stravné, pozd ji Opencard) a o výdaje mimo ádné, jednorázové (léky na ekzém, úhrada -kolky v p írod , platby kroufk , tane ní kurzy). Není p ípustné finan ní nároky dít te e-it s ú astí dít te, kriticky hodnotit postoj druhého rodi e, event. dít ti p ívodit zmatek, zda v dob špé e tatínkaš bude chodít na tane ky, fotbal, -achy, nebo logopedii. Rodi e by m li být za jedno v otázce kapesného ó podmínek pro jeho výplatu, vý-i a zp sob nakládání i kontroly.

V p ípad zdravotní pé e u dít te ve stídatvé výchov je nutný shodný p ístup k lé ebným zákrok m, k podávání lék , k alternativní medicín , otázce rekonvalescence, nadstandardního o kování atd. Je nep ípustné s ohledem na zdravotní pé i dít te, aby rodi e p í stídatvém reffimu se neshodli na d leflitých otázkách ohledn postupu v lé b u dít te.

Bytové zázemí rodičů by mělo být srovnatelné. Obtížně se realizuje stěhování např. mezi prostědiím azylového zařízení pro matky a satelitním domem otce. Dítě by mělo mít co nejvíce podobný domov, tj. svoje lůžko, osobní prostor, prostory na uskladnění oděvů, obuvi. Měly by být dodržovány podobné denní i víkendové rituály, početně dobrou vstávání, hygienou, dopravou do kolektivu. Odpoledne pak by režim měl být podobný u obou rodičů, nelze stědat období nepřítomnosti dítěte –kolními povinnostmi a denními kroužky s obdobím zcela volného bezprizorního času, i času tráveného společně s další osobou. Doba usínání by rovněž měla být shodná, výchovný styl podobný. Víkendový a prázdninový program je vhodné, aby rodiče volili s ohledem na zájem a přání dítěte samotného, opět ve spolupráci. Konkrétně by měla být shoda mezi rodiči ohledně doby strávené u televize, i počítače. Nezbytná je také shoda ohledně pobytu dítěte na táboře, délky pobytu mimo péči rodičů celkově. Rodiče by měli respektovat příbuzenské vztahy a pouta dítěte k příbuzným, ke kamarádům a známým.

Problém často vyvstává tehdy, když rodič do svého domova kromě dítěte zahrne i nového partnera, často i nově dříve partnera. Dítě tak se stává vždy z poloviny součástí nové doplněné rodiny. Domov, na jehož uspořádání si zvyklo, je opět miziv. Je tu nový člen rodiny a je nutné se s ním sflít, ovšem na určitou dobu. Příchod nového dítěte pak představuje velkou změnu v úplné rodině, natož v prostědií u jednoho z rodičů, a to je –tím vždy ve vymezeném časovém prostoru. Při vytvoření nové rodiny jedním z rodičů může být dítě ve stědavě výchově opomenuto, cítí se v rodině jako host, ne jako vítaný člen.

Vytvoření zázemí domova dítěti ve dvou prostědiích, po rozchodu rodičů dítěte, je velmi obtížné a předpokládá, že rodiče se již vyrovnali s rozchodem, o své dítě nebojují. Dítě je vychováváno zodpovědně a výchovný styl je produktem kompromisu obou rodičů. Rodiče s plným v domě vzali na sebe závazky, plynoucí z kontinuální péče o potomka. Přivoky obou partnerů jsou podobné, mezi rodiči je shoda v životním stylu, v nárocích na dítě, také v představách o budoucnosti dítěte a soulad v majetkových a finančních poměrech.

5. Výlučná péče

5.1 Podmínky výlučné péče

Výlučná péče, neboli péče jednoho rodiče je považována za nejlepší výchovu dítěte po rozchodu jeho rodičů. Neklade oproti stávající výchově vysoké nároky na rodičovskou koalici a ani na osobnostní zralost obou rodičů. Dítě je svěřeno tomu, kdo je lepší vychovatel, dítě do výchovy fládá a je brán v potaz i názor dítěte samotného (s přihlédnutím k vývojovému stupni dítěte). Rodičovská zodpovědnost plyne nadále ze zákona i rodiči, který dítěte ve výchově nemá. Nejvyšším kritériem při posuzování, komu z rodičů dítěte svěřit do výchovy, by měl být zájem a blaho dítěte. Jedná se o uspokojování potřeb dítěte na kvalitní úrovni, jeho materiální i citové zabezpečení, řádná péče o něj a o výchovu celkově a dále o psychické blaho dítěte i vedení k zachování vztahu k druhému rodiči a vazeb k oběm rodičům, což neoptimálně je uspokojování potřeb dítěte.

Výlučná péče může probíhat i ve dvou specifických případech. Dítě ztratí jednoho z rodičů, druhý vychovatel zůstává sám. Úmrtí jednoho rodiče představuje obrovskou zátěž a smutek pro všechny zúčastněné. Z pohledu Klimeše (2009) však jednostranné osídlení je pro dítě menší psychická újma než jeho mrzačení ve vleklém boji o něj. Autor tím má na mysli, jak zachování pozitivního obrazu například matky, by zřejmě v dítěti uchovávalo představu ideálu, zatímco trvale nenávistné vztahy mezi rodiči, aplikované na dítěti, dítě silně a trvale deformují. Lze tedy dovést, že zaryt antagonické rodiče je vhodné oddělit a dítě svěřit pouze jednomu do výchovy.

Druhým případem je výchova dítěte matkou, bez uvedeného otce. Matka přitom vzhledem ke svému biologickému předurčení je jistá vředy. Matky mohou tento typ výchovy volit proto, že si nejsou pravým otcem jisty, nebo i zcela záměrně; chtějí rodičovskou zodpovědnost vykonávat samy. Otcové přitom mají právo se domáhat určení otcovství, mají-li za to, že dítě zplodili. V praxi pak se jedná o ojedinělé návrhy, na rozdíl od návrhů matky na určení otcovství a úhradu osobních potřeb dítěte.

Dítě ve výlučné péči jednoho rodiče nemusí být automaticky odtrženo od druhého rodiče. Rodičovská zodpovědnost je zachována trvale a je pouze na rodičích samotných, jak se bude realizovat styk dítěte s rodičem, kterému není svěřeno do výchovy. Nejvhodnějším řešením je dohoda rodičů, která nepodléhá schválení opatrovnickým soudem. Možná je i dohoda o styku na příkaz orgánu sociálně právní ochrany, i prostřednictvím právních zástupců. Až v krajním případě, ale bohužel často, je styk s rodičem, který nemá dítěte ve výchově, určen soudem. Pokud averze rodiče nepomine, děti jsou často pod nátlakem a vydíráním. Péče mediátora i psychologa je v těchto případech velice fládoucí, mohou ale z praxe uvést, že pokud není dostatečná vůle a vstřícnost na straně rodičů, pak sebekvalitněji pomoc odborníků nepřinese kýžený úspěch. Děti pak přejímají postoje jednoho z rodičů, jsou bezbranné a myslí dítěte indukovaná jedním z rodičů je trvale poškozena. Dochází i k patologickému bránění dítěte ve styku s druhým rodičem, aniž by odpor dítěte měl reálný podklad i jedná se u dítěte

o vyp stovaný syndrom odcizeného rodi e (paternal alienation syndrome, PAS, Gardner 1985) (Nutno ov-em odli-ít od stavu, kdy rodi je sám patologicky naru-ený a styk dít ti nem fle být ku prosp chu). Syndrom odcizeného rodi e je dlouhodob jak na odborné úrovni, tak laickou ve ejností diskutován. Mohu uvést názor, fle v praxi se osv d uje s manipulátory jednat d razn a ost e; odcizení dít te od rodi e mívá rychlý pr b h a tragický dopad na psychiku dít te. Jednání s rodi i v kolizi a s rodi i, kte í nemají fládnou v li k dohod , je velmi obtíflné. Rodi e se velmi ásto prezentují v štom nejlep-ím sv tleō a svoje rodi ovské chování obhajují šnejlep-ím zájmem dít teō.

5.2 Prost edí výlu né pé e

Výlu ná výchova p edstavuje pro dít jeden stabilní domov. M fle to být místo, ve kterém dosud vyr stalo, nebo prost edí nové za p edpokladu, fle se rodi pe ující o dít p est huje. Na modelu domova jako bezpe ného známého místa pro dít na dny v-ední i sváte ní, lze prezentovat, jak d ti vnímají jeho mofnou ztrátu. P i rozchodu rodi totífl ásto d ti p emý-lí o tom, fle z stanou doma, tj. s rodi em, který se nest huje a dál flíje ve známém prost edí. Odchod z domova, by s milujícím rodi em, do neznáma a nebo je-t h e, k novému partnerovi, p edstavuje velkou zát fl. Nový partner bývá pro dít symbolem, pro rodi ode-el. Nutit d ti do styku s novým partnerem, nebo dokonce p edvád t, jak je nový partner lep-í nefl druhý rodi dít te, hrani í s psychickým týráním dít te. D ti také vnímají, kdo po rozchodu z stává sám a kdo nikoli a mají tendenci vstupovat do koalice s osamoceným rodi em. Nebo naopak mohou preferovat toho, kdo vztah ukon il, odchází z domova, z d vodu vlastního materiálního prosp chu; týká se to p edev-ím d tí star-ích a dále t ch, kde materiální blaho bylo na vrcholu fleb í ku hodnot rodiny.

Dít by m lo být p im en seznámeno s p edstavou o novém uspo ádání pom r . Nejlépe pak, kdyby si dít sm lo reflim fungování s jedním rodi em a reflim kontaktu s rodi em druhým vyzkou-et. U st ídavé výchovy je to obvyklý pofladavek opatrovnických soudc . Afl po prob hnutých cyklech st ídání je v odro eném jednání pokračováno. ásto se partne i rozcházejí a v-ichni setrvávají v dosud společném byt . D ti bývají sv dky r zných dohad , hádek, scén; rodi e se o er ují, dít se snafl získat na svoji stranu. Probíhá de facto chaotická společná výchova, prost edí se stává pro d ti deprimující. ím více se rodi e vzájemn nenávidí a ventilují sv j antagonismus, tím h e pro dít . Pokud je to trochu moflné, tak by d ti m ly být z prost edí eliminovány, alespo do asn k prarodi m, na tábor, do ozdravovny atd. Na psychickou újmu, kterou dít zaflíje, není fládného ú inného léku. Samotné rodi e pak jifl lze t flko vychovávat a obtífln p evychovat. V krajním p ípad je navrhováno opat ení, kterým by dít po dobu ur itou bylo od ato z konfliktního a ohroflující prost edí na neutrální p du, alespo na dobu nezbytn nutnou. M fle se p itom jednat nejenom o partnery rozhádané, ale i o objektivní váflné d vody ó d ti v prost edí ohroflené z d vodu nap . alkoholismu rodi e nebo váflné psychické poruchy rodi e. Lze zmínit otázku domácího násilí, které ásto souvisí s problematikou rozchodu rodi a s tím spojený institut vykázání násilníka ze společné domácnosti.

V jednom případě jsem se setkala se situací, kdy matka označila mufla za strážce násilí páchaném na ni, potažmo i na děti. Ze strany Policie šlo o jeho vykazání, ovšem muflů otec dvou dětí, odvedl v rámci svého vykazání oba syny do bydlíště své matky a babičky dětí. Vykazání otce odstartovalo vleklý boj o obě děti. V té době nebylo o dětech rozhodnuto, rodieli stejná práva a otec dětem vysvětlil situaci po svém. Je zajímavé, že děti byly nejprve po určitou dobu ve výchově svého otce. Násilí nakonec nebylo jednoznačně prokázáno, ale otec se do domácnosti k matce již nevrátil. Posléze starší, citově zraněný, nesportovní mladý chlapec se chtěl vrátit ke své matce do původního bydlíště, kde mufl po určité době šel. Nakonec, s institutem středové výchovy, bylo rozhodnuto o stěhování chlapce po jednom týdnu u otce a jednom týdnu u matky. Vzhledem ale k neskončenému boji mezi rodieli je středová výchova prováděna s obtížemi typu nevěle rodieli dodržovat alespoň rámcově shodná pravidla (zapojení dětí do domácích prací a úroveň přípravy do školy). Probíhá zásadní spor ohledně vrcholovéinnosti mladšího chlapce (hokej), otázka výběru typu školy pro staršího chlapce (soukromé gymnázium). Postupem doby šlo zejména o bydlíště otce, a tím v určité vzdálenosti bydlíště rodieli. Rodieli navázali oba postupně vztah s novými partnery a jeden z rodieli ztratil zaměstnání. Nezletilé děti tak zažívají nové situace, zvraty a vztahy mezi rodieli, i když jsou již nesrovnatelně klidnější a vyrovnanější než v době rozchodu, stále nedoznaly takové změny, aby byl nastolen soulad, bezproblémová a účinná komunikace a kooperace.

Na tomto konkrétním případě rodiny se dává možnost lze demonstrovat fakt, že výchova dětí je neustále se vyvíjející proces, kde v různé míře dochází ke změně poměrů na straně všech zúčastněných v kmenové i širší rodině. Dále lze dovodit, že odmítání kvalifikované komunikace rodieli nemůže být relevantní při rozhodování o nejvhodnějším typu výchovy u dítěte. Dohoda rodieli na výchovu je jedním z podstatných hledisek, ale nutno komplexně posoudit, co je skutečně pro dítě nejlepší na základě znalosti rodinného prostředí, vývoje vztahu rodieli a dětí, znalosti osobnosti rodieli a zjevně názoru samotného nezletilého, jeho přání a stanoviska (s přihlédnutím k věku a rozumové vyspělosti).

Praktická část

6. Formulace výzkumného problému a výzkumného cíle

Za **oblast výzkumu** jsem si zvolila skupinu dětí mladšího školního věku. Jedná se zásadně o nezletilé, se kterými jsem měla osobní kontakt jako sociální pracovníce orgánu sociálně právní ochrany dětí. Přibližně u poloviny dětí ze vzorku se jedná o opakovanou zneužitost, která probíhá v rámci kontaktu s rodinou na pracovišti, nebo přímo v domě.

Vzhledem k určení propojení pracoviště a bydliště pak mám možnost setkat se s dětmi zcela neformálně například při běžných potřebnostech (nákup, pohyb venku na sídlišti, návštěvy).

Ve výzkumu jsem se zaměřila na charakteristiku skupiny dětí v modelu stíhové výchovy a charakteristiku skupiny dětí v modelu výlučné výchovy. Za **výzkumný problém** jsem označila vnímání domova dětmi s odlišným uspořádáním po rozchodu jejich rodičů.

Účelem výzkumu je pak porovnání skupin dětí a zjistit, jak děti prožívají zneužitost s daným typem výchovy. Posuzovala jsem sedm dětí ve stíhové výchově a sedm dětí ve výlučné výchově. U většiny dětí probíhala stanovená výchova na základě rozhodnutí soudu, u méně dětí ze vzorku probíhala výchova na základě dohody rodičů.

Za **výzkumnou otázku** považuji: „Jak děti vnímají svůj domov v modelu stíhové a výlučné péče? Co je určující pro vnímání domova dětí v obou typech výchovy?“

Na základě výše uvedeného byl stanoven **výzkumný cíl** potvrdit nebo vyvrátit názor, že děti s typem stíhové výchovy vnímají domov a model jeho uspořádání pozitivněji, než děti s výlučnou výchovou s jedním z rodičů.

7. Metoda zkoumání

Ve shodě s výzkumným problémem a cílem jsem zvolila **kvalitativní přístup**. V této souvislosti jsem jako **nástroj ke sběru informací** použila rozhovory s dětmi, rodiči, dalšími osobami odpovědnými za výchovu dětí; pozorování prostředí a analýzu dokumentů.

Při výzkumu samotném jsem vycházela z dokumentové složky dětí, obsahující opatrovnický materiál dětí, vedený na orgánu sociálně právní ochrany dětí. Vyložené v různé informace, které jsou zalofeny odděleně ve složce, jsem použila citlivě a pouze v nezbytné míře. Převážně jsem se zabývala situací, kterou jsem osobně s dětmi prožila, a to v kontextu s dlouhodobým vedením rodiny (zejména v oblasti středové výchovy). Problematickým jsem často cítila potřebu vystihnout co nejlépe podstatné okolnosti a udržet strukturu předkládaného vzorku. Zejména pak u dětí, kde mám značné množství informací, jsem měla obavu, že zabíhám do podrobností a mám potřebu sledovat další informace o dítěti a jeho vztahovém zázemí. Snáhl jsem se oprostit od subjektivních pocitů. Za obtížné jsem považovala zobecňování výsledků.

Rozhovor s dětmi probíhal převážně v různých podmínkách, t.j. v domovech dětí, výjimečně na pracovišti OSPOD nebo na neutrální předškolského zařízení.

Opatrovnický spis dětí obsahuje další písemné materiály, které osvětlují poměry dětí. Jedná se například o podání zprávy pediatra dítěti, odborného lékaře; o zápisy z místního setkání, zjišťující pověst rodiny v místě bydliště. Ve spisové dokumentaci je obvykle zalofeno vyjádření školy, kterou dítě navštěvuje, zprávy OSPOD o vykonaném setkání v rodině, o vedených záznamech a úkonech v rámci práce s dítětem a rodinou.

Za základní pracovní nástroj považuji rozhovor. Při vedení každého rozhovoru jsem k protistraně přistupovala vždy individuálně. U dětí bylo nutno zohlednit jejich věk, schopnosti; toto je nezbytné mít stále na paměti při vedení rozhovoru s dítětem, určením jeho tempa a technik. Pomocí rozhovoru jsem se vždy snažila s dítětem seznámit, navázat kontakt a vztah. Dítě vnímá situaci vždy ze své perspektivy, je proto nezbytné se šládnout na vlnu dítěte, aby došlo k maximálnímu pochopení a porozumění.

Výzkum jsem pojala z hlediska proniknutí do zkoumaného problému a dle způsobu zvolených nástrojů ke sběru informací jako kvalitativní. Stake in Hendl (2005) o kvalitativním výzkumu uvádí:

Š V kvalitativním výzkumu chceme porozumět určitému jevu. Chceme vyhodnotit jeho jedinečnost, jeho usazení v okolí a interakce s kontextem. Hypotézy a cíle předložené na začátku, minimalizují zájem o okolnosti. Proto pro určení konceptuální struktury výzkumu volím spíše stránky nebo vlastnosti jevu, abych se mohl zaměřit na komplexitu a kontextualitu.

V kapitole o projektu kvalitativní studie Hendl (2005) uvádí, že plán kvalitativního výzkumu se v podstatě vyvíjí po celou dobu svého trvání. Na rozdíl od konvenčního kvantitativního výzkumu neexistuje jasný předpis jak provádět kvalitativní výzkum.

Hendl dále (2005) zmiňuje, že v rámci kvalitativního výzkumu je hlavním prostředkem pro získávání dat sám výzkumník. Proto musí popsat sebe samého a charakterizovat svůj vztah k oblasti výzkumu, své hodnoty apod. Ve zvláštním odstavci popisuje svoji přijatou roli v terénu, proces získání přístupu k účastníkům a k místu výzkumu. Popisuje své zkušenosti v navazování interpersonálních vztahů a svoje pojmání reciprocity.

O kvalitativním výzkumu pojednává Matoušek (2011) v souvislosti s posuzováním poskytování sociálních služeb.

„Kvalitativní přístup se vyznačuje tím, že výzkumník vstupuje do procesu zkoumání jako lidská bytost, která může reagovat na všechny možné aspekty situace, i na takové, o nichž se předem nepředpokládalo, že mohou být významné.“

„Kvalitativní přístup nezískává data v podobě čísel, ale mají povahu švyprávění. Kvalitativní přístup nemá ať na výjimky povahu experimentu, zabývá se vztahy s jednotlivými osobami v jejich prostředí.“

„Obvyklý výzkumný design se v rámci kvalitativního výzkumu neopírá o hloubkové rozhovory s jednotlivými klienty, případně o pozorování jednotlivců“ (Matoušek, 2011, s.172).

8. Zkoumaný soubor dětí

Zkoumaný soubor činí 14 dětí, kterými se zabýval OSPOD po roce 2008. Kriteřiem pro zařazení bylo, že děti jsou aktuálně ve stáđavé výchově nebo vylučné výchově .

Dívodem vzetí dětí do evidence bylo: kolizní opatrovnictví stanovené soudem (u devíti dětí), upozornění na dění v rodině (u t ech dětí), střílnosti rodičů na péči vzájemně o jeden rodič si střílnu na péči druhého rodiče (u dvou dětí).

Kontakt s rodinou probíhá u všech dětí nadále, intenzivně v případech neukončených sporů o uspořádnání poměrů dětí v rodině (u estí dětí) a v případech stanoveného soudního dohledu nad výchovou dětí (u t ech dětí). Děti jsem měla možnost sledovat převážně v delším časovém období.

Jedná se o děti žijící v jedné městské části v Praze. Děti jsou shodného věku, a to rozpětí mladšího školního věku. Jsou rovnoměrně zastoupeni chlapci a dívky. Věm popisovaným dětem je veden opatrovnický spisový materiál.

Sedm dětí praktikuje model stáđavé výchovy, sedm dětí pak model vylučné výchovy. Soubor trinácti dětí jsem vybrala na základě vlastní znalosti a zkušenosti s dětmi. Nejedná se o reprezentativní soubor dětí městské části; soubor nepředstavuje výběr dětí ve stáđavé výchově ve vybrané lokalitě a soubor dětí ve vylučné výchově ve vybrané lokalitě .

Při zvažování výběru souboru jsem si volila mezi dvěma možnostmi. První volbou bylo zpracování souboru dětí ve stáđavé výchově a souboru dětí ve vylučné výchově , vedených na OSPODu městské části. Jednalo by se o rozsáhlý soubor, u kterého bych použila metodu náhodného výběru a snažila se zobecnit model domova u dětí ve dvou typech výchovy. Druhou volbou bylo provést zpracování souboru dětí, se kterými mám osobní kontakt a přímou zkušenost.

Rozhodla jsem se pro druhou variantu. Na základě pozorování dětí, rozhovoru s nimi a interakce mezi dětmi a rodiči jsem se pokusila zmapovat a vyhodnotit zázemí dítěte, vliv výchovného modelu u dětí na jejich celkové prospívání a životní ukotvení. Znalost bytových podmínek uvedených dětí a znalost způsobu výchovného vedení ze strany rodičů k dětem umožnila získat co nejobsáhlejší pohled o způsobu života rodiny, o vnímání domova dětmi.

U dětí popisují vlivy strukturu rodiny, finanční situaci rodiny, zdravotní stav, bytové poměry a výchovné problémy.

V další kapitole, nazvané Výsledky zkoumání, se pak zabývám shrnutím komplexního řešení podmínek jednotlivých dětí. Vyvozuji závěry na základě zjištěných poměrů a formuluji vlastní názor - jak typ výchovy ovlivňuje vnímání dítěte.

Věm uvedeným dětem byla poskytnuta, i je dosud poskytována sociální právní ochrana dle zákona o sociální právní ochraně dětí místní příslušným orgánem sociální právní ochrany. Při výkonu sociální právní ochrany je úkolem sociálního pracovníka co nejlépe vystihnout potřeby dítěte a souasně zhodnotit, jak jsou v rodině naplňovány. Rodiče často nevnímají možné sledky svého souasného chování, jsou-li zaslepeni rozvodovou válkou, i válkou partnerského rozchodu. Dítě bývá při těchto bojích ohroženo a rodičovské chování zcela diskvalifikováno.

Věchtrnáct dětí uvedených v kazuistikách jsou děti, se kterými jsem byla v osobním kontaktu. Tento kontakt většinou přetrvává. Sledovala jsem, jak rodiče reagují na proflívání dítěte, co dítěti dává radost, jaký je způsob výchovy rodičů dítěte a jak je pro dítě srozumitelný. Děti byly vybrány shodného věku s ohledem na možnost porovnání jejich proflitku ve smyslu vnímání domova a uspořádání poměrů dítěte a rodičů. Významným zdrojem pro posuzování bylo vlastní pozorování dítěte a také pozorování vzájemné interakce dítěte - rodičů.

Zhodnotit situaci každého dítěte v rodině jsem se snažila co možná nejvíce objektivně. Jak jsem již zmínila, velmi mně pomohla znalost a dostupnost spisového materiálu, vlastní zkušenost s dětmi, s rodiči, někdy i s celou rodinou. Také jsem získala informace z opatrovnického spisu o dětech ze strany dětského lékaře, případně jiných institucí a osob, zainteresovaných na zdárném vývoji dítěte.

Při samotné práci v rodinách si opakovaně uvědomuji, jak je nutné navázat kontakt s rodinou za účelem co nejpřesnějšího zmapování a zhodnocení situace dítěte. Od počátku svého vstup do rodiny se dopracovat ke konkrétním složitým situacím tak, aby děti v rodině v sociálním pracovníkem všeobecně byla zachována a byl vymezen prostor pro práci s rodinou v oblastech, které si zasluhují pozornost. Často rodiny signalizují špatné zkušenosti z kontaktu se sociálními pracovníky a naopak sociální pracovníci často cítí pocit frustrace z práce, která se nedá dělat. Je proto nutné hledat nové strategie práce s rodinou, vnímat schopnost sociálního pracovníka dítěte a rodičů a trvale hledat a navrhnout optimální řešení s ohledem na zájem dítěte. Vnímala jsem, jak teoretické zkušenosti mohou přímě uplatnit a zároveň při posuzování jednotlivých dětí v jejich rodinném systému. Bez možnosti teoretické přípravy a bez potřebných znalostí z oboru práva a psychologie není možné získané poznatky náležitě vyhodnotit. Při výkonu svého povolání také vnímám skutečnost, jak jsem ovlivněna získanými zkušenostmi, jak se přibližujícími roky praxe prohlubují schopnosti v oblasti komunikace, zpracování informací a určitěho náhledu na zjištěné skutečnosti a usazení těchto zkušeností do konkrétního kontextu.

Ve těchto případech je uvedena sourozenecká dvojice dětí. Posuzované děti jsou zahrnuty jak z takzvaných mnohaproblémových rodiny dlouhodobě vedených na OSPOD, tak z rodiny, kde vstup sociální pracovníce byl nárazový.

Jména dětí byla změněna. Při popisu vzorku jednotlivých dětí jsem použila označení šKazuistika a přidala posuzovaným dětem pořadové číslo.

9. Děti ve střídavé výchově

Kazuistika . 1 a 2

Lenka, nar. 2000 a Michaela, nar. 2002

Matka, nar. 1974, dámská krejčovská

Otec, nar. 1967, vedoucí prodeje dřeva

Struktura rodiny: úplná. Rodiče fládají o rozvod, spor o výchovu probíhá dva roky. První úpravou byla společná výchova rodičů o obě děti. Bylo konstatováno, že vztah dětí je k oběma rodičům velmi velkým a na obou rodičích lpí. Rodinný konflikt ve společném bytě ale pokračoval, napjatá atmosféra a verbální konflikty mezi rodiči se stupovaly. Přenesený konflikt na obě děti rodičům faktický výkon společné výchovy znemožnil. Následoval nový spor mezi rodiči, a to boj o získání dětí do výlučné péče. V současné době jsou obě dívky střídavě v intervalu 14 dní u matky a 14 dní u otce. Mezi dětmi byly konstatovány ambivalentní vztahy s prvky hostility. Pro obě děti fungují prarodiče ze strany obou rodičů, přitom Lenka preferuje rodinu otce, Michaela více k dědovi ze strany matky.

Finanční situace: Otec dosahuje vyššího příjmu než matka. Otec hradí náklady spojené s uflíváním svého družstevního bytu a dětem poskytuje oblečení, počítačové programy, dárky; hradí pro děti dovolené, kupuje hračky. Matka je na otce vázána bydlením a dále otec hradí matce pronájem prostor, ve kterých matka podniká. Matka nakupuje základní potraviny, drogerii, otec pak především dětem pamlsky, obě děti vezme do restaurace. Při stanovení střídavé výchovy bylo oběma rodičům uraženo vlivně.

Zdravotní stav rodiny je zhoršen silným astmatem u otce a obou dětí. Starší Lenka trpí na zvýšené teploty, prodělala netypickou formu salmonely. Pediatr konstatuje, že oba rodiče si vzájemně na sebe velmi střídají, ve svých projevech jsou urputní. Na středisko docházely děti odděleně s matkou, nyní se otec razantně zapojuje do péče o zdravotní stav dětí.

Bytové poměry: Rodina obývá byt o třech pokojích, kuchyni a příslušenství. Prostředí je nově renovovaná velká péče. Byt je nákladně a účelně zrekonstruován, zútulněn. Děti mají svůj pokojík, kde mají dostatek prostoru na odpočinek, hraní a svoje osobní věci. Obě děti si na svém pokojíku zakládají pravidelně a pečlivě uklízejí a jsou obklopeny svými blízkými přáteli, jako jsou hračky, knihy, obrázky, přírodniny, ruční výrobky. Rodiče i děti bytu využívají velkou péči, byt je švlepen a vyzdoben. Situací rozvodu oba rodiče ztratili část nadešenou domácnost zájem. Děti toto vnímají, například v otázce výzdoby bytu, udržování čistoty. Děti hodnotí pro ně nepochopitelnou změnou a viní rodiče z rozvodu.

Výchovné poměry: Obě děti vyrostly v milující rodině. Jsou dobře vedeny, ve škole úspěšně prospívají. Těhotná učitelská obě děti signalizují problémy v rodině, k rodičům přitom mají obě nezletilé děti hezký vztah a z vyprávění vyplývá, že si nedovedou představit flit pouze s jedním z rodičů. Zvýšeně citlivě reagují na rozchod rodičů a střídavě viní otce, i matku. Mají tendenci sympatizovat se šlepnějším rodičem, ale i litovat šlepnějším rodičem. Oba rodiče děti seznamují se svými problémy, pocity. Doma probíhají pravidelně hádky. Rodiče si píou

doma vzkazy. Otec matce vyká. Otec si trvá na zachování souasného bytu, který je v jeho vlastnictví a do kterého hodn investoval (pen z í práce). Matka trvá na rozvodu, otce považuje za despota a navrhuje rozest hování rodi vým nou stávajícího bytu, o d ti se chce starat, jako doposud. Rodi e podali vzájemn oznámení pro fyzické napadení na Policii. Ob d ti fiily ve stresu, cítily se ohrofen . U obou dívek p etrvává zájem na zachování úplné rodiny a vzpomínky na dobu, kdy oba rodi e fungovali, jezdili na výlety a hodn se doma nasmáli. Rodi e nyní nejsou schopni b fné spolupráce, konflikty jsou ostré a vyhocené. Otec navíc vstupuje do koalice s Lenkou a matka do koalice s Michaelou. Sourozenecký vztah nabyl hostilních prvk . Oba rodi e se zaslepili a také unavili svým konfliktem. Vzhledem k akutní situaci byla rodina nasm rována na rodinnou terapii. Díky odborné pomoci rodi e nahlédli na trápení, které d tem zp sobili a áste n se poda ilo, aby ustoupili od svých rigidních postoj . Rodi e si vyzkou-eli model st ídavé výchovy ó za podpory, spolupráce a vedení odborného pracovní-t . Tato výchova byla následn pro dobu po rozvodu stanovena. Po rozvodu samotném ó rozhodnutí o osobním stavu rodi ó se dá p edpokládat dal-í zklidn ní rodinných pom r .

Rozhovor a pozorování: S ob ma d tmi jsem opakovan vstupovala do kontaktu, cofl umofnilo navázání blif-ího p átelského vztahu. Ob d ti velmi lp ly na svém domov . Ve svém pokojíku se projevovaly spontánn a sebev dom . Star-í Lenka si trvale p ála, aby se rodi e nerozvád li, trápily ji hádky rodi (kv li v-emu). Nejlep-í bylo, kdyfl d lali v-echo dohromady. šTáta má rád léto, máma zimu.ō Nedovede si p edstavit, fle by jeden z rodi chyb l, myslela na to, stála na balkon , fle nechce flítí Mlad-í Michaela by cht la vy arovat nápoj lásky pro rodi e. Neumí se rozhodnout, s kým bude. šTeba na vánoce pe ou s mámou, uklízejí v-ichni a Silvestra mají s tátou nejv t-í petardy.ō šMáma je hodná a s tátou je sranda.ō šSestru nemá ráda, protofle ta chce být s tátou.ō Pozorováním bylo zji-t no, fle ob d ti jsou vst íčné, komunikativní. Mlad-í Michaela je projevem d tská, spontánní, uvoln ná, maluje obrázek, ptá se, kdy zase p ijdu. Star-í Lenka je v projevu opatrn j-í. Ze zájmu uvádí keramiku. Jednou by cht la pracovat jako laborantka. Vzhledov je Lenka podobná svému otci, mají i společné zájmy ó chodí plavat, cvi it, nakupovat. Mlad-í Michaela se více identifikuje s matkou, má jemné rysy, vylofen dív í zájmy ó máma -íje -aty na ni i na panenky, chodí spolu na náv-t vy.

Záv r: Oba rodi e p ená-í rodi ovský konflikt na d ti. Star-í je v koalici s otcem, který si rozvod nep eje. Matka s otcem nekomunikuje, nepovažuje to za nutné. D ti si pro-ly velmi t flkým obdobím; rodi e je zahltily svými postoji a zp sobily d tem ohrofení v jejich základních jistotách. U obou d tí byla zaznamenána velmi silná touha udržet úplnou rodinu, dále byla prokázána zna ná fixace na domov, kam se rády uchylovaly i b hem krize v rodin .

Kazuistika . 3

Kate ina, nar. 2003

Matka, nar. 1978, pokladní

Otec, nar. 1969, d lník

Struktura rodiny: neúplná. Rodiče neuzavřeli manželství. Oba mají pouze jednu výchovnou povinnost. Společnou domácnost vedli v bytě otce Kateřiny, pouze po dobu cca jednoho roku po narození dítěte. Matka s Kateřinou pobývala postupně v různých azylových zařízeních. Rodiče matky ji nepřichýlili, matka sama před svojí zletilostí pobývala ve výchovném ústavu. Opatrovnickým soudem bylo rozhodnuto o úpravě poměrů formou svěření dítěte do výchovné výchovy matky, uřazení vlivného otce ode dne narození Kateřiny a uřazení příspěvku otce na pokrytí výbavy pro dítě. Matka s dítětem vystídala několik podnájmů. Otec Kateřiny vždy o výchovu dítěte jevil zájem, stýkali se s dcerou. Vztahy mezi rodiči byly konfliktní, otec ve dvou případech vyslovil podezření na týrání dítěte ze strany matky. (Podezření ze spáchání trestného činu týrání své osoby bylo ze strany policejního orgánu odloženo). Aktuálně je nařízena stávající výchova.

Finanční situace: Otec je využitý elektromechanik, pracuje jako tunelář. Jeho příjem je trvale mírně navyšován, pracovní morálka dobrá. Matka má základní vzdělání a nedokončené vojenské gymnázium. Pracovala jako pokladní, vedoucí provozu, vedoucí nápojů a v jiných funkcích v obchodě a ve službách. Pracovní poměry matky měly krátkodobý charakter, matka nebyla spokojena s výkonem práce a vztahy na pracovišti. Právní byla poskytována matce dávka hmotné nouze. Matka opakovaně flácala o zvýšení vlivného a o pomoc od otce, také od svých rodičů. S ohledem na potřeby Kateřiny byla podpora dítěte vždy poskytnuta. Rodiče matky například opakovaně hradili podnájem pro matku a dítě. Otec přispíval pravidelně a nad rámec soudně stanovené výchovné povinnosti, prarodiče z obou stran poskytovali a dosud poskytují pro dítě přirozenou pomoc (jídlo, oděvy, stravné do kolektivu atd).

Zdravotní stav otce je dobrý. Matka je léčena pro porážkovou epilepsii, jako mladistvá byla sledována v odborné péči psychiatra pro disociální poruchu osobnosti a destruktivní chování. Na útocích z ústavní péče jako nezletilá páchala trestnou činnost. V současnosti je bez potíží, otec nahlásil na OSPOD podezření na abuzus alkoholu u matky. Dítě je vedeno v péči kardiologické poradny po náročné operaci srdce. Sledováno je na nefrologii. Nyní nemá žádné zdravotní omezení, nemocnost je ale častá, zejména dítě trpí častými záněty středního ucha.

Bytové poměry: Otec nepřetržitě bydlí v pronajatém bytě o velikosti jednoho pokoje a příslušenství. Byt se nachází ve staré zástavbě, prostory jsou vyhovující pro pobyt jednoho dospělého, případně s jedním dítětem. Otec se vnuje péči o domácnost, prostědi je upraveno pro pobývání Kateřiny. Matka se zdržovala v prostědi azylového bydlení a podnájmů různé kvality. Zprávy o bytových poměrech matky byly zpracovány právními, azyly se podrobně vyjadřovaly jak k uspořádání bytových podmínek, tak k samotnému právnímu výchovného působení ze strany matky. Poslední známé bydliště matky je podnájem podkrovního bytu o velikosti pokoje a kuchy ského koutu. Zařízení bytu je postaráno, neútulné, dítě má starší postel. Krátkodobě byla odpojena elektřina v bytě.

Výchovné poměry: Kateřina neměla možnost proflit výchovnou péči ze strany obou rodičů. Vztahy mezi rodiči byly poznamenány vleklými konflikty. Matka vyžítala otci nedostatek financí, otec pak hrubé chování k dítěti, nespolehlivost matky, občasné pití matky. Poukazoval na nedobrou péči matky o vřivku dítěte (rohlíky, salámy, později instantní strava), nevhodný reflex dítěte umoflný ze strany matky (nedostatečné vycházky, nebo vůbec žádné; dítě necháno šnapospasů v době dopoledního spánku matky i zcela v bytě bez dozoru; velmi pozdní ukládání dítěte ke spánku). Otec opakovaně upozoroval na závady

v péči matky, na nepříjemné trestání matkou v době jejího zlostného projevu. O novou úpravu poměrů požádal ať v době 7,5 roku v ku dítěte, po p esv d ení, fle je schopen se o dítě postarat o po vyzkoušení delšího období osobní péče na základě soudní úpravy styku. Dítě se stídá v týdenním intervalu mezi rodiči. Podíl výchovné péče u otce p evy-uje iasto soudem stanovený týdenní interval.

Rozhovor a pozorování: Kateřina je dítě suverénní, s dobrými vyjadřovacími schopnostmi. Je patrné, fle i p es sv j nízký v k dovede s rodiči manipulovat. Jednání dítěte s matkou probíhá na kamarádké úrovni, matka na jednu stranu dítěti šv-e povolí, na druhou stranu se dožaduje okamžitého plnění úkolů, zvy-uje hlas a stup uje napětí. Dítě je stídání nálad p ivyklé, s matkou vede dialog. V kolektivní péči bylo signalizováno ublížování dtem ze strany Kateřiny (típání a po- uchování). Rodiče byli kolektivním zařízením upozorněni na sebepo-kozování ze strany dítěte. V interakci s otcem se dítě jeví p i pozorování ze strany sociální pracovnice ovladatelněji, resp. p ístup otce je pro dítě srozumitelnější, patrný je kladný vliv prarodiče ze strany otce, flujících na vesnici. Ve vztahu k sociální pracovnici je dítě smělé, p sobí sebejist, lí í s patosem záflitky z domova. P i jednání ohledn stídavé výchovy bylo dítě ze strany sociální pracovnice pozorováno v interakci s matkou, s otcem, také p i společném pobytu v jednacím místnosti dítěte s obma rodiči. Rovněfl byl veden rozhovor s Kateřinou na neutrální téma i na otázky rodinné konstelace.

Závěr: Realizace stídavé výchovy se osv d uje jako vhodné uspořádní poměrů s ohledem na osobnosti rodičů a na odvodněné potřeby dítěte, kterému je poskytována rovnoměrná péče ze strany obou rodičů. Zázemí dítěte, které prod lalo mnoha změn, se nyní jeví jako stabilnější. Rodiče vzhledem ke svým výchovným schopnostem p i režimu špolovní péče o lépe zvládají výchovné nároky dítěte. Nezbytná komunikace mezi rodiči probíhá, dítě je schopno se k podstatným okolnostem vyjádřit, rodiče flíjí bez partnerů a o výchovu jediného dítěte mají zájem, základní spolupráce je nastolena.

Kazuistika . 4 a 5

Renata, nar. 2001 a Marek, nar. 2002

Matka, nar. 1981, administrativní pracovnice

Otec, nar. 1961, tlumočník

Struktura rodiny: Rodiče jsou rozvedeni. O výchovu jejich společných dětí probíhal po dobu tří let soudní spor, který obsahoval p edb flná opatření ve vci vřivněného na d t k rukám matky, rozhodnutí o sv ení d t do vřlu ně výchovy matky, rozhodnutí o sv ení d t do vřlu ně výchovy otce, dále úpravy styku a vřivněného. Faktický stav výchovněného uspořádní neodpovídá soudní úpravě. D t jsou v intervalu jednoho týdne ve vřchově matky, dal-í týden ve vřchově otce. Toto stídání probíhá n kolik m síc a rodiče se s návrhem na opatrovnícký soud neobrátili.

Finanční situace: Matka dítěte po rozpadu vztahu s otcem studovala denním studiem vysokou školu a bydlela s d tmi na koleji. V současné době pracuje jako administrativní pracovnice. Uzavřela manželství, nové dítě se z n j nenarodily. P řjem matky byl dlouhodobě nízký, neuspokojivý. Otec dítěte podniká, ve svém oboru dosahuje úspěchů, ovšem na úkor svého času

a pracovního nasazení. Otec nikdy na vlivu dítí formou pravidelného písku k rukám matky dítí nepískal. Hradil náklady –kolky, posléze –koly, legitimace MHD, posléze opencard. Matka byla dlouhodobě jako studentka bez příjmu, odkázána na vlivu svého přítele, později nového manžela. Matce byl zamítnut návrh na vlivné od otce; otec prokazoval emocionální nestabilitu matky a navazování vztahů s muži. Agresivní chování otce, uváděné matkou, se neprokázalo (facka, –krčení, bití páskem).

Zdravotní stav rodičů dítí je dobrý. Mladší Marek je v péči odborného zdravotníka pro podezření z psychického týrání ze strany otce, trpí enkopresou. Psychologické vyšetření dítěte probíhá, stav byl označen za vážný.

Bytové poměry: Párodním bydlištěm rodičů je byt v osobním vlastnictví otce. Tento je zařízen, vybaven. Prostředí pro sobě stroze, smutné. Dítě má svůj pokojík, lůžko; zařízen je starší. Pokoj otce slouží současně jako pracovna, spočítávací místnost. Matka bydlí na studentské koleji. Dítě má v dvougarsoniácké dispozici v třešňovém pokojíku s palandami, stolkem, hřídelkou. Na malém prostoru je hodně hraček, knířek, výtvarných potřeb a nástrojů s dřevěnými výtvary.

Výchovné poměry: Rodiče mají zcela rozdílné názory na přebíhání manželství a výchovu dítí. Jejich vzájemný vztah je negativistický, hrubě narušený. Přístup rodičů k dítěti se jeví jako více zvládnutý než přístup k vzájemné spolupráci. Výchovná péče o dítě je vnována ze strany obou rodičů. Obě děti preferují přístup k bydliště u otce, kde vyrůstaly, současně jsou rovněž spokojeny ve stísněném prostředí studentské koleje. Dítě má vlastní negativní zkušenosti z konfliktního soužití, jsou ale každým z rodičů samostatně dobře vedeny, rozestřování rodičů je pro dítě přínosem. Matka jako vychovatelka je zvýšeně citlivá, úzkostná, otec pak nejistý, se sklonek k podezřívavosti, agresivní. Ze strany kolektivního zařízení jsou děti hodnoceny jako oblíbené, mladší Marek je občas zlomyslný. Ve škole jsou pak chváleny jako hodné, ctířádostivé. V době nemoci se o dítě stará téměř výhradně matka. Dětská lékařka hodnotí výchovnou péči o rodičů jako vyváženou. Obě děti pěstují v rámci –koly zájmovou činnost o keramiku, míčové hry. Aktuálně ze –koly je zjištěno, že Renata je hodnocena jako milé, hodné, vřímavé dítě, někdy ařurputné, s výborným prospěchem. Třída potvrdila, že není na projevu dítěte patrný šrozdl mezi týdnem u matky a u otce. Marek pak je hodnocen –kolou jako dítě, které pracuje s velkou chutí a samostatně. Docházka je pravidelná, domácí příprava vzorná. Péče obou rodičů podle hodnocení učitelství –koly je kvalitní, podnětná a láskyplná.

Rozhovor a pozorování: Obě děti navázaly kontakt poměrně snadno a dobře. S dětmi bylo jednáno opakovaně, a to v domácnosti otce, i matky, ve škole, cestou v dopravním prostředku. Rozhovor s dětmi byl prováděn sociální pracovníci za přítomnosti rodičů i bez jejich přítomnosti. Obě děti prokázaly schopnost komunikovat na neutrální téma i o uspořádání poměrů mezi rodiči a dětmi. Dítě spontánně vypovídá o programu u matky, u otce. S mámou si více hraje, táta dává tresty, například zákaz televize a zlobí se, když se něco nepovede ve škole. Přítel mámy jim nevdá. Radostně dítě hovoří o svých aktivitách v době volna, zejména v době pobytu u prarodičů. Dítě, pokud hovoří o domově, myslí tím prostředím u matky (otázky na oblečení, na psaní úkolů). Starší dítě poněkud více preferuje výchovu matky a přejde si, být u matky více než u otce. Mladší dítě šchce, aby to bylo, jak to je, i když si povzddechlo, že šje hrozně nosit a stáť hovat v cí sem a tam. Při pozorování mladší dítě kontakt s matkou více vyhledává, tuří se k matce, ujiňuje se, šje budou spolu.

Závěr: Rodiče i přes svoje dosud neprokonané antagonistické vztahy se dohodli na stávajícím modelu výchovy, který funguje a je dítmi velmi dobře akceptován. Aktuálně matka vyhledala pomoc psychologa pro matkou zjištěný nepříznivý psychický stav mladšího dítěte. Oznámení matky ohledně podezření na psychické týráním dítěte ze strany otce je vzhledem k tomu, že matka vyhledala pomoc psychologa pro matkou zjištěný nepříznivý psychický stav mladšího dítěte. Oznámení matky ohledně podezření na psychické týráním dítěte ze strany otce je vzhledem k tomu, že matka vyhledala pomoc psychologa pro matkou zjištěný nepříznivý psychický stav mladšího dítěte.

Kazuistika . 6

Matka, nar. 2004

Matka, nar. 1980, fakturantka

Otec, nar. 1978, stavbyvedoucí

Struktura rodiny: Rodiče mají jednu vyživovací povinnost, neflíjí spolu. Dítě bylo svěřeno v roce 2006 do výchovy matky, a to i po dobu rozvodu manželství. Rodiče postupně fládali soud o projednání vlivného (matka); styku a změny výchovy (otec). Aktuálně byla rozhodnuta stávající výchova, a to proti vůli matky. Rodiče se vzájemně osoužují, do sporu jsou přibíráni další členové rozšířené rodiny, jako rodiče matky, rodiče otce, partneré i obou rodičů, sestra matky.

Finanční situace: Oba rodiče jsou stádo-kolsky vzdělání, příjmem otce je dvojnásobný než příjmem matky. Po materiální stránce je dítěti v nována velmi dobrá, ať nadstandardní péče. V rámci stávající výchovy je oběma rodičům stanoveno vlivné, ze strany povinného otce k rukám matky je to dvojnásobná částka než ze strany povinné matky k rukám otce.

Zdravotní stav celé rodiny je dobrý. U dítěte je však diagnostikován hyperkinetický syndrom s poruchou pozornosti. Grafomotorický projev je nevyzrálý a projevuje se dyslalií.

Bytové poměry: Matka bydlí s přítelem v sídlovém bytě o velikosti 3+1, I. kategorie. Otec má k dispozici patro rodinného domu svých rodičů, které obývá s přítelkyní. Samostatný podkrovní byt otce je velikostí srovnatelný s panelovým bytem matky. Prostedí u matky a prostedí u otce respektuje potřeby dítěte. Oba rodiče mají dobré majetkové poměry (vlastnictví osobního automobilu, moderní vybavení bytu, technicky nákladné dárky pro dítě poskytované ze strany obou rodičů).

Výchovné poměry: Otec trvá na svém podílu na péči o Matku, ve vztahu k matce se otec projevuje úzkostně a vztahováne. Na dítěti otec lpí, považuje je za svoji prioritu, s dítětem se identifikuje, což představuje pro Matku určitou nebezpečnost. V obranných reakcích otec zaujímá depresivní postoje. Matka výrazně nesouhlasí s modelem stávající výchovy dítěte. O otci matka uvádí, že je paranoidní, postižen AIDS; styk s dítětem by mu nejraději zakázala. Matka se jeví jako neodklonitelná od partnerského konfliktu. K otci se chová hostilně, nazývá ho nebezpečným pronásledovatelem. U matky je v rámci dlekazního řízení soudu konstatována emoční labilita a agresivní pohotovost, což omezuje její výchovné schopnosti směrem k dítěti. Za účelem zlepšení komunikace rodičů absolvovali psychoterapii v obanském sdružení a několik mediálních jednání za účelem dosažení shody v tématu, šco budeme po dítěti chtít.

Rozhovor a pozorování: Dítě bylo pozorováno při interakci s rodiči. Rozhovor byl konán za účelem zjištění stanoviska dítěte, v možné míře, s ohledem na věk a rozumové schopnosti dítěte. Na základě předchozích zkušeností s pohovorem u sociální pracovnice Matka

komunikuje v klidu, v neutrálním prostoru –koly, bez přítomnosti dalších osob. Matka je dítě bystré, dobře vedené, ale také velmi flivé a roztrkané. S dítětem probírány okruhy –kolních dovedností (např. umí popsat do sta, podepsat se, pojmenovat členy rodiny a označit, co dělají a jaké je to šdoma). Dítě vypořádává kolik dní je u matky, kolik u otce, orientuje se v tom. Spontánně sděluje, flešchce, aby to bylo spravedlivé, deset dní u mámy, deset dní u táty. Matka vypořádává, jaké technické hračky a hry má u táty, jaké u mámy, předvádí zápas s mečem, který zná z popráta ových her u táty. Za novinky v domově označuje nové auto dleka a vlastní fotoaparáty, jeden fotoaparát u mámy, druhý fotoaparát u táty. Táh se na novou kameru, co táta koupí a vykládá o novinkách v rodině. Celý hovor probíhá nenuceně, v přátelské atmosféře. Dítě je podporováno ve svých projevech, občas nutné dítě ukáznit. Matka se projevuje velice spontánně, sám se dotazuje, co vlastně jako sociální pracovnice děláme.

Závěr: Matka má plnohodnotný vztah k oběma rodičům. Dítě je sflito a citově spjato s prostěním jak u otce, tak u matky. Otázkou bylo, zda stanovit stídavou výchovu i proti vli matky, když doporučená mediace nebyla zcela úspěšná. U dítěte byl diagnostikován syndrom ADHD a dlezně apelováno na rodiče, aby dítěti dopřáli klidné a bezpečné zázemí i p i modelu stídavé výchovy.

Kazuistika . 7

Lucie, nar. 2003

Matka, nar. 1971, jednatelka společnosti

Otec Lucie, nar. 1970, podnikatel

Struktura rodiny: Rodina je dosud úplná. Probíhá spor o výchovu dítěte. Oba rodiče mají zájem se rozvést, nutno vypořádat poměry k dítěti z manželství. Společná domácnost je ukončena. Matka se odstěhovala s Lucií ze společného bytu, což odvodnila neustálými hádkami s otcem a např. tím, které v bytě panovalo. Otec pak krok matky nazývá svévolným chováním matky a únosem dítěte ze strany matky, když matka pouze úlově se snaží dítě odcizit otci a zabránit možnosti stídavé výchovy. Oba rodiče nakonec respektují stídavý model výchovy, na kterém otec trvá a matka má odvodně obavy, fle otec proti její vli dceru přestěhuje zpět do původního bydliště, o po té, co nové bydliště matky bylo odhaleno. Aktuálně je soudem prvního stupně vyslovena stídavá výchova, na základě odvolání matky v c posuzoval druhoinstanční soud, který rozsudek soudu prvního stupně zrušil a otázku výchovy vrátil zpět prvoinstančnímu soudu k novému projednání a dokazování.

Finanční situace rodičů je velmi dobrá, oba mají vysoko–kolské vzdělání a odpovídající zaměstnání, které je uspokojivé a zajišťuje i nadstandardní podmínky a možnosti.

Zdravotní stav rodiny je dobrý, v souvislosti s rodinnou situací se u dítěte projevil tiky obou očí a byla doporučena klidová terapie, kterou si každý z rodičů vykládá špo svém.

Bytové poměry jsou vyhovující na straně obou rodičů, matka zajistila pronájem moderního bytu, s vybavenou domácností a dětským pokojem.

Výchovné poměry: Dítě do poměrně nedávné doby si uflívalo výchovné péče obou rodičů. Nyní je neurotizované, skleslé a prohlásilo, flešby se raději ani nenarodilo. Citlivost Lucie je

nadpr m rná. Dít je mimo ádn rozvinuté v pozornosti a porozum ní sociálním situacím. Nadání Lucie je nadpr m rné, manipulace dít te ze strany obou rodií je také nadpr m rná. Oba rodi e si zajistili na vlastní fládost psychologické vy-et ení, matka zvafluje medikaci dít te, které je dle matky ve stresu. Dít nav-t vuje soukromou základní -kolu, kde je trvale hodnoceno jako vynikající flák se vzorným chováním. Podává nadpr m rné výkony, dosahuje mimo ádných výsledk . Matka argumentuje vazbou mezi matkou a dít tem jako jedním z prvo adých p edpoklad vývoje lidského jedince; dále argumentuje celodenní pé í o dít do jeho ty let v ku a také neschopností otce vykonávat b flné úkony v rámci pé e o dít a o domácnost. Otec nevidí p ekáfky pro stanovení st ídavé výchovy, tvrdí, fle matka um le vytvá í problémy, dít fixuje a zcela nevhodn informuje o osob otce. Otec vy ítá matce její postoj k dít ti, které matka zadržuje jako šrukojmíõ a seznamuje jej s okolnostmi ohledn souflití rodií , jejich majetkových pom r .

Rozhovor a pozorování: Dít bylo nav-tívěno na p d -koly, i v domácnosti. Jedná se o velmi bystré, milé a citlivé dít . Ve -kole se Lucie projevovala vesele afl radostn , hovo í o -kolních aktivitách, zlomené ruce, p íbuzných ze strany obou rodií . D tským projevem se pochlubí novým tri kem a pantoflemi. Je celkov velmi bezprost ední. Popisuje spolufláky, kamarády. Po chvilce klidu se prob hne, poskakuje, ale stále komunikuje s chutí a zvesela. Nav-t vuje hodiny klavíru, p írodov dný seminá a krouflek bojového um ní. Popisuje program -kolní besídky a svoji ú ast v ní. P í otázkách na rodinnou situaci je dít v tenzi. Uvádí, fle se šs mamkou p est hovalyõ, má novou postel, kterou si p ála, i své hra ky. Z domova si vzala králíka od mámy a mor e od táty. N které hra ky z staly doma u táty, kam se s mámou nyní nedostanou, protofle táta vym nil zámky. Konkrétní p edstava dít te je, fle by s tátou trávil a v fldy dobu šobvíkendõ a kdyby táta m l as, tak n jaké odpoledne, ale na noc by ji vrátil zp t k matce dom . Dít je dotazováno na téma st ídavé výchovy, spontánn uvádí, fle m la štěst st ída kyõ, ale nelíbilo se jí to, hodn se jí stýskalo po mamce.

Záv r: Dít je dob e adaptováno v novém prost edí, tj. v domov vytvo eném matkou po odst hování z p vodního bytu. Kladn vnímá nové prost edí i okolí bytu. Dít uvítalo ukon ení faktické domácnosti rodií , kde vládla nep íznivá, napjatá atmosféra. Identifikuje se s matkou, vnímá, fle rodi e mají rozdílná p ání a dít vstoupilo do koalice s matkou. Zji-t ná preference matky m fle být zp sobena i tím, fle matka se ve sporu mezi rodi í chová agresivn ji a dít se p imyká k siln j-ímu rodi í. Vztah Lucie k otci je nadále velmi citový. V elý kontakt probíhá Lucie s otcem probíhá po svolení matky. Jedná se o model cca t etinové pé e otce ve vztahu k Lucii a dvout etinové pé e matky ve vztahu k Lucii. Do jednání u opatrovnického soudu byl p íbrán znalec z oboru d tské psychologie a psychiatrie.

10. Děti ve výlučné výchově

Kazuistika . 1

Dagmar, nar. 2002

Matka, nar. 1978, nezaměstnaná

Otec, nar. 1962, podnikatel

Struktura rodiny: neúplná, dítě je svěřeno do výchovy otce. Rodiče přestali vést společnou domácnost v roce 2004, o dítě pečovali střídavě matka, otec a babička ze strany matky. V roce 2008 je rozhodnuto o svěřením dítěte otce. Matka ve výchovu Dagmary selhávala, k jednání se nedostavovala, otec argumentoval a prokazoval, že matka funguje jako společnice erotického salónu. Otec v době rozhodování měl dvě vyživovací povinnosti, dce i se v noval, zajišťoval kolní docházku a zájmovou činnost (keramika, flétna).

Finanční situace: Otec, absolvent střední průmyslové školy, pracuje jako majitel a jednatel stavební firmy s uváděným příjmem 15 tisíc korun měsíčně. Matka, vyučená kadeřnice, nepracuje, není evidována na Úřadu práce, finančně ji zajišťuje její přítel. Dagmar má běžné potřeby. Na výživném na dítě od matky k rukám otce vážně značný dluh.

Zdravotní stav otce a dítěte je dobrý. U matky je patrný abuzus alkoholu, zejména zneužívání omamných látek.

Bytové poměry: Otec obýval družstevní byt o velikosti 1+1, I.kat., sídlící v zástavbě. Aktuálně se přestěhoval do rodinného domu na okraji Prahy, zde má k dispozici prostory o rozloze sedmi pokojů, kuchyňského koutu a příslušenství. Dítě má svůj vybavený pokoj. Matka žije v původním bydlišti, rodinném domě své matky.

Výchovné poměry: Dagmar v útlém věku byla vychovávána oběma rodiči s péřevahou výchovné péče matky. Po rozchodu rodičů fungovala pro Dagmar péče široké rodiny ze strany matky, od česti let věku dítěte převzal výchovu otec. Dagmar se aktuálně s matkou stýká omezeně, s babičkou ze strany matky občas. Otec Dagmar podal trestní oznámení na přítel babičky ze strany matky pro pohlavní zneužívání. Tento muž se následně obrátil na Policii jako poškozený ze strany otce, který ho chtěl údajně zabít, otec je podezřelý z trestného činu násilí proti jednotlivci a skupině obyvatel.

Rozhovor a pozorování: Dagmar je dítě milé, bezprostřední a veselé. Komunikuje spontánně, bez potíží. Při hovoru uvolněné, udržuje o ní kontakt. Hovoří o svých aktivitách, volném čase, prázdninách. Spontánně popisuje poměry ve škole, vztahy s kamarádkami, trávení volného času. Mluví vesele o domovu, tj. místě, kde žije nyní s otcem. Dagmar přibylí dva sourozenci, polorodí, ze strany otce a dítě je zcela zapojeno do rodinného života a aktivit s otcem. Ten má všechny své děti rád, z toho nezletilé dítě a v průměru má otec pouze Dagmar. Otcův ochranný cit je silně rozvinutý, otec přijímá Dagmar pozitivně, s určitými drobnými prvky kritiky (řechci, aby matka po řád vozil do školy). Majetkové poměry u otce jsou velmi uspokojivé, Dagmar o domu rádo hovoří, ukazuje fotografie. K novostavbě otce náleží velká zahrada, bazén, dítě má svého psa. Dagmar se těší na nové tričko s příjmením, které nese otec a všechny děti. Je aktuálně smutná z toho, že uřil skonily prázdniny. Na otázku

matky se Dagmar usmívá, ano, telefonují si. N kdy se ale do telefonu rodi e hádají. Doma jinak se hodn nasm jí, t eba kdyfl jako d ti zlobí tátu. K mám se Dagmar t -í, ale sou asn zmi uje obavy, aby ji máma nikam neodvezla, aby mám nebylo -patn a aby rad ji tam nebyl p ítel babi ky. K mám má nadále pozitivní nenaru-ený vztah. Vzhledem k tomu, fle se jedná o tém desetileté dít , komunika ní schopnost je velmi dobrá a Dagmar je schopna svoje pocity pojmenovat, dít je schopno zaujmout stanovisko k otázkám, které se Dagmar p ímo týkají. Hovo í o dob , kterou si p eje trávit s matkou a s babi kou; asov je Dagmar zcela orientována. Dovede vysv tít a zd vodnit svoje postoje, sv j vztah k rodi m.

Záv r : U Dagmar je pln rozvinutý citový vztah k otci, k matce pak je vztah trvale pozitivní, lehce ovlivn n negativními zku-enostmi s matkou, které ale nejsou otcem posilovány. Vztah k matce je aktuáln oslaben slabým kontaktem Dagmar a matky. Výlu nou pé i otce lze u Dagmar považovat za neoptimáln j-í e-ení výchovy. Otázka úpravy styku s matkou se jeví jako problematická vzhledem k osobnosti matky; jiný typ výchovy pro dít nep íchází v úvahu. Dagmar je pln aklimatizována v prost edí a domov u svého otce.

Kazuistika . 2

Helena, nar. 2004

Matka, nar. 1976, invalidní d chodkyn

Otec, nar. 1983, tiska

Struktura rodiny: neúplná, dopln ná. Helena je sv ena do výchovy matky v roce 2007 a od roku 2008 se otec domáhal kontaktu s dít em. Soudn upravené styky neprobíhaly, matka se s dít em asto st huje. Otec se domáhá výkonu rozhodnutí, obrací se na instituce, fládá zm nu výchovy Heleny. Matka prokazateln styku brání, uzavírá nové manfelství, ze kterého se narodilo v roce 2009 dal-í dít . Rodi e vzájemn podávají trestní oznámení, matka dít te uvádí ze strany otce fyzické napadání, psychické deptání a pronásledování. Otec trvá na tom, fle matka ma í výkon soudního rozhodnutí, popisuje mnoho neuskute ných styk , i p esto, fle byly na ízeny na odborném specializovaném pracovi-ti. Trestním soudem je matka dít te odsouzena k podmín nému trestu odn tí svobody. Matka Heleny styku trvale brání, nezú ast uje se na ízené terapie, ani mediace; s dcerou nav-t vuje klinické psychologfky se zakázkou vy-et it dít , odmítající otce. Trvá na písemné zpráv psychologfky se záv rem doporu ení výchovy dít te ze strany matky.

Finan ní situace: Otec dít te dosahuje pr m rného p íjmu, výflivné, afl na výjimky, hradí ádn a v as ó na ú et matky dít te. Matka absolventka st ední sociální -koly, je poffivatelkou invalidního d chodu a její finan ní možnosti jsou limitovány. V sou asné dob pobírá rodi ovský p ísp vek z titulu pé e o mlad-í dít . Manfel matky hradí pot eby dopln né rodiny.

Zdravotní stav Heleny je zhor-ený, trpí alergií, astmatem a atopickým ekzémem. B flná nemocnost je vysoká. Lze usuzovat na psychosomatické obtífle, zp sobené nestabilitou domácího prost edí a vleklým konfliktem mezi rodi i. U Heleny jsou na základ psychologického vy-et ení konstatovány tendence k negativismu, vyt sn ní biologického otce

a bezvýhradné přijetí manžela matky. Matka trpí vážným neurologickým onemocněním (roztroušená skleróza); jedná se o chronické onemocnění s možností ataky při stresech.

Bytové poměry: Oba rodiče se často stěhují, u matky se pak jedná o úředlové změny adres. Poslední konstatované poměry o pronajatý byt, dvougarsoniéra. Měsíčně z pokoje obývá Helena s polorodou sestrou; byt je užpřesoben potřebami dítěte.

Výchovné poměry: Helena strávila v péči rodičů pouze velmi útlé dětství. Od svých dvou let pobývá v péči matky, její vztah k otci je nenávistný. Mezi rodiči se odehrává fyzické násilí, do kterého se následně zapojuje i manžel matky. Matka u dítěte vyvíjela syndrom zavrženého rodiče. Dítě nemá vlastní negativní zkušenost s otcem, pouze bylo svědkem dramatických situací mezi rodiči o ataku, nadávek, rvaček (natočených na kameru). Dítěti je prezentována postava otce jako nebezpečného lovce, který mimo jiné chce zabít jeho matku.

Rozhovor a pozorování: Helena je velmi milé, jemné dítě, tiché a smutné. Komunikuje se zábrany. Při návštěvách v domácím prostředí je dítě zaražené, smutné, ať usazené. Má obavu, aby nemuselo se sociální pracovníci odejít k tátovi. Jedná se zejména o negativně prožívání a dosud nezpracovaný kontakt dítěte s otcem na půdě Fondu ohrožených dětí, kdy dítě bylo odnímáno matce a fyzicky předáváno k otci. S Helenou jsem měla možnost strávit celý den o návštěvu v rodině, doprovod s policejní eskortou k vyšetření v rámci znaleckého zkoumání, přímá účast na vyšetření, cesta s Helenou a její matkou zpět do rodiny. Dítě je bojácné, nechce komunikovat. Matka naopak je velmi hlasitá, urputná. Znalecké vyšetření dítěte probíhá za přítomnosti matky, která do samotné práce znalce zasahuje, dítě instruuje, poučuje. Znalci vytvářejí modelové situace, kontakt s dítětem se ale navazuje velice obtížně, dítě není uvolněné, je unavené a vyhledává stále blízkost matky.

Závěr: Helena je citlivé vnímavé dítě. Současnou rodinu pro ni představuje matka, její manžel a polorodý sourozenec. Dítě se cítí ohroženo osobou otce, při zážitcích se projevují neurotické obtíže. Vzhledem k rozvinutému negativnímu vztahu k otci, vyvíjenému matkou, také s ohledem na neodklonitelný postoj matky, na něj je dítě výrazně fixováno, je otázkou, do jaké míry je nucení Heleny ke styku s otcem je v zájmu dítěte, i jeho psychickým týráním.

Kazuistika . 3

Klára, nar. 2001

Matka, nar. 1970, bankovní referentka

Otec, nar. 1967, ing.ekonom

Struktura rodiny: úplná, ale rodiče nevedou společnou domácnost po dobu tří let. Otec, občan Konga, vycestoval zpět do své vlasti. Matka se domáhá úpravy poměrů, s péčí o Kláru pomáhala a nyní výrazně pomáhá babička ze strany matky. Otec se na péči nikdy výrazně nepodílel, manželství procházelo krizemi, otec se zadlužil, matka se obává o budoucnost, pakliže setrvá nadále v manželství.

Finanční situace: oba rodiče jsou absolventi vysoké školy ekonomické. Příjmy otce nejsou příliš vysoké. Nyní neplní vyživovací povinnost řádným způsobem, je vedeno řízení o určení

výřivného t i roky zp t n od podání návrhu matky k opatrovnickému soudu. Pot eby Kláry a náklady spojené s bydlením zaji– uje výhradn matka. Prarodi e ze strany matky se do pé e o Kláru výrazn zapojují, jak finan ním pln ním, tak p ímým zaopat ením dít te. Pot eby Kláry jsou navy–ovány jejím problematickým zdravotním stavem.

Zdravotní stav matky je dobrý, u otce není specifikován. Klára od po átku nav-t vuje speciální a praktickou –kolu. Vyřaduje dohled a pé i dal-í osoby. Klára trpí poruchou metabolismu, má alergii a astma. Jedná se o dít s autistickými rysy, nyní s projevy poruchy puberty a mentální bulimií. B řná nemocnost Kláry je vysoká, pr b h nemoci zdlouhavý (vleklé ka-le). Dít je v pé i odborných léka , v trvalém sledování a pravideln pobývá v lé ebných a láze ských za ízeních.

Bytové pom ry: Matka a Klára řijí v družstevním t ípokojovém byt rodi matky. Klára je v byt době aklimatizováno, p ivyklá pé i matky a prarodi . Do zna né míry je společné souřítí –ir-í rodiny výhodné i řádoucí s ohledem na specifické pot eby Kláry.

Výchovné pom ry: Dít vychovávali oba rodi e do jeho sedmi let. Pé i zaji– ovala p edev-ím matka, za pomoci svých rodi . Otec m l r zné pracovní i zájmové aktivity, do pé e se zapojoval podle svých mořností. Obtířn se vyrovnával s handicapy dít te, jeho empatie sm rem k citovým pot ebám Kláry byla nízká. P ístup k rodi ovské zodpov dnosti je u otce nedostate ný. Matka p sobí jako osamocený rodi se známými negativy, které tato pozice p íná-í. Rozhodující úlohu v domácnosti má babi ka dít te.

Rozhovor a pozorování: Klára je na sv j v k velmi d tských projev , ařl infantilních. Mentální schopnosti jsou snířeny. Dít je fixováno na matku a babi ku. Klára je dít tmav-í pleti, erných hustých vlas , tmavých o í. Je velmi d v ívá, dosp lým osobám tyká. Také projevuje zna nou zřídavost, mořno chápanou jako nevychovanost. Dít p ijalo odchod otce a p imklo se k blízkým osobám, od kterých se dořaduje pozornosti a uji-t ní o jejich lásce k n mu. Klára je schopna pod vedením spolupracovat p i b řných úkonech, nap . leřká pomoc v domácnosti, nenáro né ru ní práce.

Záv r: Klára vyřaduje zvý-enou pé i, která je zaji-t na pomocí matky a její rodiny. Otec se mořnosti výchovné pé e a p sobení na svoji dceru vzdal. Dít je fixováno nejen na blízké osoby, ale i na prost edí domova, p i nářlých, i drobných zm nách a nastolení jiného řeffimu dít reaguje negativn , uzavírá se do sebe. Dít ti by m l být zachován sou asný model rodiny i prost edí, na které je dít zvyklé, kde je jisté. S adaptací na zm ny prost edí u dít te pro dobu budoucí se dají o ekávat obtířle, samostatnost i schopnosti dít te jsou podstatn snířeny.

Kazuistika . 4

Ema, nar. 2002

Matka, nar. 1978, nezam stnána

Otec - není uveden, resp. Rodný list Ruské federace uvádí mufle, který není biologickým otcem.

Struktura rodiny: neúplná. Ema vyr stá pouze s matkou, v rodném list je na pozici otce uvedeno jméno mufle, který není biologickým otcem. Za otce matka ozna ila mufle z m sta

San Francisco, USA. Pro dítě nefunguje žádná postava otce, mužský prvek představuje pouze bratr babičky ze strany matky. Faktickou péči zajišťuje nyní především babička.

Finanční situace: Matka nedokonalá vysokou mzdou, svoji práci označila jako španí knihů. Aktuálně nepracuje. Babička, narozená 1954, je členka v úklidové firmě svého bratra a poskytuje ubytovací služby. Žádné dávky nejsou do rodiny vypláceny. Nedostatkem rodina netrpí, dle vlastního sdělení se jedná o vzájemnou pomoc široké rodiny, přivedenou z Ruska, která úspěšně podniká.

Zdravotní stav dítěte a babičky je dobrý. Matka je v péči psychiatra pro schizoidní poruchu osobnosti. Při trvalé medikaci a kontrolách je stav stabilizován a možnost ataky je nízká. Ošetřující psychiatr zprávu o matce poskytne jen v souvislosti s vedeným trestním řízením. Informace o zdravotním stavu matky v době její hospitalizace na psychiatrickém oddělení nemocnice nejsou podávány. Navázání kontaktu s matkou a vedení pohovoru s matkou vzhledem ke zdravotnímu stavu matky bylo pro sociální pracovníci obtížné.

Bytové poměry: Ema s matkou a babičkou obývají velmi pěkně zařízený a dobře vybavený byt o velikosti 3+1, 1.kategorie na sídlišti. Jedná se o klidnou lokalitu družstevních domků. Z přízemního bytu se vchází přímo na zahradu. Ema užívá nadstandardně zařízený detský pokoj, nově vybavený, s použitím moderní techniky.

Výchovné poměry: Ema flíje od svých pěti měsíců v dětech. Matka a babička Emy pečují společně o dítě. V případě neshod pak matka označuje babičku za šalkoholiku, což nebylo prokázáno. Dítě je dobře vedeno, prospívá, je orientováno na nutnost dobrého prospěchu, výkonu a úspěchu. Pod vedením babičky má Ema několik zájmových kroužků, v podstatě každý den má aktivní zaplněný program. Babička saturuje potřeby dítěte. Současně má babička u své vnučky přirozenou autoritu. Matka je výchovně oslabena pro dlouhodobé psychické potíže, několikrát v roce bývá hospitalizována v léčebně. Ema má k matce dobrý vztah, určitá ambivalence je způsobena atakami choroby, ve kterých se matka projevuje iracionálně, pro dítě je pak nesrozumitelná.

Rozhovor a pozorování : Dítě je velmi dobře ukotveno v současných podmínkách. Ema přebírá jako kontaktní, veselé, společenské dítě, které bez problému navazuje rozhovor a vystupuje sebejistě, vyspěle, samostatně. Dovede popsat současnou situaci, vyjádřit současně poměry. Hovoří spontánně volně, kamarádskými a svým programem ve volném čase. Ema je velmi orientována na volný úspěch a na úspěch v kolektivu celkově. Chce si udržet šdobrou pozici, cítí se dobře v roli chváleného dítěte a pozitivního prostředí. Je velmi bezprostřední, otevřená, s určitým smyslem pro nadsázku, humor. Přebírá inteligentně a bez zábran dovede hovořit i o nepříjemných zkušenostech (kontakt s Policií). Matku do jisté míry Ema vytěnila, s problémy a požadavky se obrací na babičku. Ema je fixována na svůj domov, v pokoji si vzorně uklízí, dbá na prostředí kolem sebe a na udržování pořádku doma.

Závěr: U dítěte je zjištěn pouze jeden zákonný zástupce – matka. Tato je ale oslabena psychickou poruchou, a to trvalého rázu. Při ataku choroby je dítě chováno matkou stresováno. Ema souflí ve své rodině citlivě vnímá, vnímá i fakt, že jedinou zárukou výchovy je babička. O Ema zatím nebylo soudně jednáno, babička si nepřejí jakékoli podání návrhu k soudu, kromě dítěte se chce postarat i o matku dítěte.

Kazuistika . 5

František, nar. 2002

Matka, nar. 1981, prodávka

Otec, nar. 1979, grafik - obchodník

Struktura rodiny: neúplná, dítě je svěřeno do výchovy otce. Mezi rodiči docházelo nejméně rok k silným hádkám. Otec o matce tvrdí, že poskytuje sexuální sloužby. Matka označuje otce za agresivního alkoholika. Matka z obav o svůj život musela vyhledat pomoc sdrůvení Acorus a sdrůvení Rosa. Vztahy rodičů, silně konfliktní, se hrotily ve fyzické napadání. Otec se rozhodl převzít Františka do péče; rodiče se rozestřovali. Vzhledem k závažnosti situace bylo soudem ve věci rozhodnuto předběžným opatřením, dítě bylo svěřeno předběžně do výchovy otce, aby se zabránilo špeřování rodičů o syna.

Finanční situace: Každý z rodičů hrađí náklady spojené s bydlením. U obou rodičů lze konstatovat pr m rný příjem, spornou otázkou z stává vlivné na Františka, i když je po delší době pravomocně upraveno, matka dítěte toto nehrađí; s odvodněním, že otec dítěte brání matce ve styku. Mezi rodiči jsou výrazné neshody ohledně majetkového vypořádání, rozdělení společného majetku je předmětem sporu.

Zdravotní stav dítěte i rodičů je vzhledem k proflívající krizi zhoršený. Otec je diabetik, ke zhoršení nemoci dochází v souvislosti s rozvodovým traumatem. Matka je v péči psychiatrické ambulance pro stědně těžkou depresi a úzkostnou poruchu osobnosti, subjektivně se cítí špatně. Proflívající stres vyvolává u matky sebevražedné myšlenky. František je neurotizován, vzhledem k rodinné situaci destabilizován, byl permanentně svdkem domácích scén, velkých hádek.

Bytové poměry: Rodina společně obývala družstevní třípokojový byt na sídlišti, kde František měl svůj zařízený pokojík a domov, ve kterém se po delší dobu objevovalo domácí násilí ze strany obou rodičů. V bytě docházelo za přítomnosti Františka k fyzickým útokům mezi rodiči a k vyhrořování. Během jedné dramatické situace otec spolu s Františkem byt opustil, doslova unikli z obav o svůj život (rodiče se bili, povolána Policie ČR). Následně došlo k odsunu matky z bytu a otec s Františkem se do bytu zpět vrátili. Domovem matky se stalo přechodné nouzové prostědí v malé garsoniéře. Matka se v malém bytě snažila pro dítě zajistit na krátkodobý styk alespoň nejnужnější podmínky a pocit domova. Prostědí ve stísněných podmínkách se matce podařilo zútulnit a dítě bytu občas navštěvovalo, vždy s ujištěním, že se vrátí domů, tj. do bytu k otci. Lokalita nového bytu je však pro Františka trvale nepřijatelná, jedná se o prostědí staré zástavby v centru města, s neudrůvaným okolím, bez důstojného kolektivu; dítě se zde cítí špatně, několikrát i matce z bytu uteklo.

Výchovné problémy: Oba rodiče jako vychovatelé byli handicapováni vzhledem k probíhající manželské krizi, ve které neuměli Františka ochránit, dítě pak bylo svdkem domácího násilí, špek se rodiče mlátili, špek máma zamkla tátu na balkoně, špek máma ho tahala za vlasy. Dítě má obavu, aby špek nešel do vzeně, nebo špek máma do blázince. Je evidentně negativně ovlivněováno a popouzeno jedním rodičem vůči druhému rodiči. František v době rozhodování o výchově je flákem 1. a 2. třídy základní školy, kde se projevuje agresivně vůči spoluflákovi, mívá hysterické záchvaty a sebe-destructivní sklony. Chování Františka a tenze polevuje po rozestřování rodičů a zejména po nastolení pravidel ohledně výchovy.

Rozhovor a pozorování: František navazuje kontakt obtížně, je patrný psychomotorický neklid provázený výrazným neklidem a tiky, třepáním rukama, trháním ramenem. František je neusměvavé dítě, nespontánní v projevech, a to i na neutrální téma. Výhodou je přítomnost zvířete v rodině (morčeka), kdy dítě se často uvolní a začne opatrně komunikovat. Projev Františka je nedůvěřivý, formuluje své myšlenky prokazatelně pod vlivem projevů dospělých. Je zaujatý problematikou, preferuje otce, ten ale má k matce silně negativní postoj, který přenáší na Františka. Úlevu a zklidnění dítěti přináší péče jednoho rodiče, otce. K matce však odmítá chodit na styk. Otec dítěti ke styku s matkou nijak nevede. Pro Františka je důležité, že zůstává v původním bytě, tedy v prostředí, ve kterém vyrostl a na které je zvyklé.

Závěr: V době rozvodu rodiče lze Františka považovat za psychicky týrané dítě, které bylo nuceno snášet nenávislné vztahy mezi rodiči. Součástí bylo ukončení šůtek otce s dítětem k rodičům. Tato rodina přitom trávila klidnější období dítěti neulehčilo, příbuzní byli seznámeni se spory rodičů a situaci dítěti vysvětlovali špo svém. Otázkou zůstává, do jaké míry tato zkušenost dítěte se svými nejbližšími ovlivní jeho další vývoj a psychické zrání.

Kazuistika 6 a 7

Tomáš, nar. 1999 a Martin, nar. 2003

Matka, nar. 1970, provozní editelka obchodní společnosti

Otec, nar. 1968, podnikatel v oboru nákup, prodej

Struktura rodiny: neúplná. Rodiče jsou již rozvedeni. Pro dobu po rozvodu byly původně děti svěřeny do státní výchovy, za situace, že rodiče bydleli v jednom bytě, děti byly malé, přivykly na péči obou rodičů. Výrazným přáním dětí bylo, aby rodiče bydleli společně, aby rodina zůstala pohromadě. Vzájemný vztah sourozenců byl zvýšen rivalitní. Děti byly úzkostné z toho, že by byly svěřeny do výchovy jen jednoho z rodičů. Rodiče dokázali v zájmu dětí ve společném bytě děti v pravidelných intervalech stádat. Praktické podmínky státní výchovy byly splněny. Po jednom roce probíhající státní výchovy se vztahy mezi rodiči zhoršily, bylo rozhodováno o určení základních kol pro mladší dítě, nebo rodiče se nedohodli. (Vydání předloženo opatření v podstatně záležitosti týkající se nezletilého). Otec získal možnost odděleného bydlení v bytě svého kamaráda. Oba rodiče se obrátili na soud s novým návrhem výchovy dětí. Soudním rozhodnutím došlo ke svěřeni Tomáše do výlučné výchovy matky a Martina do výlučné výchovy otce.

Finanční situace: Matka je absolventka vysoké školy ekonomické, otec vysokou školu nedokončil. Oba rodiče dosahují shodných, mírně nadprůměrných příjmů. Při modelu státní výchovy si oba rodiče hradili vzájemně výživné, při modelu výlučné péče mají rodiče určené výživné shodnými částkami, tj. matce určené výživné pro Martina, otcovi pak pro Tomáše. Rodiče mají upravený styk s dítětem, které se nenalézá v jejich péči s ohledem na nutnost zachování vzájemného kontaktu sourozenců; potěby dítěte v době styku hradí ten rodič, který se o dítě momentálně stará.

Zdravotní stav dětí i rodičů je dobrý. Tomáš je v péči alergologa.

Bytové poměry: V původním bytě rodiny zůstal starší s matkou. Mladší syn je v bytě s otcem, ve kterém se dobře aklimatizoval. Jedná se o byty podobné rozlohy, v sídlištní zástavbě. Oba

rodi e navázali nové známosti. D ti mají vřdy sv j pokoj, s tím, že otec za díl pro Martina pokoj zcela nov , nebo p vodní za ízení ponechal pro pot eby Tomá-e. Vzhledem k širokému styku jsou ob d ti vřdy v byt u jednoho z rodi v rozp tí t í dn v jednom týdnu (pátek odpoledne ař ned le ve er) a v rozp tí dvou dn v týdnu druhém (st eda odpoledne ař tvrtek ve er).

Výchovné pom ry: V sou asné dob se výchovné pom ry jřil stabilizovaly, odezn ly potřfe pramenící ze spole něho souřliti rodi . Noví partne i rodi p ijali d ti pozitivn , u partnera matky jsou shodné zájmy s Tomá-em (modela ení), partnerka otce podporuje Martina ve sportovní innosti. Nové vztahy oba rodi e hodnotí jako perspektivní. Otec pro d ti p edstavuje pot ebnou identifikaci, otcovy sportovní zájmy pln korespondují s vrcholovým sportem Martina, který se dlouhodob sportu v nuje a dosahuje dobrých výsledk . Matka spolu s prost edím p vodního domova znamená pro d ti jistotu, empatii, pomoc v u ení, kterou vyřladuje a p ijímá více star-í Tomá-. Ten se trvale cítí neúsp -né řve stínu bratrař, který je dobrý sportovec a výborn si vede ve -kole.

Rozhovor a pozorování: S d tmi bylo hovo eno jednotliv í s ob ma najednou. Star-í Tomá- je klidný, spontánní. Hovo í o -kole, ve které mu to moc nejde a vadí mu to. Rozumí si více s mámou, je hodná, má o n j strach, hodn si povídají a je mu dob e řdomař. Tomá-p sobí p átelsky, je trochu smutný, nejistý, nev í si. Matka mu poskytuje citové nasycení, porozum ní, od otce cítí negativní emoce, řnení pro tátu tak dobrý jako bráchař. Mlad-í Martin je milé, drobné, okaté dít , řřivých projev a gest. Vnímá negativn p ítele matky, řnemusí hoř, p ál by si řaby o n j matka bojovalař, cítí nedostatek v elosti ze strany matky. Nejd leřlit j-í postavou je pro Martina otec. P i hovoru je na sv j v k ostrařitý, po del-í dob se cítí ohrořen. P i hovoru vyplynulo, že mlad-í Martin je zcela nevhodn seznámen s pr b hem soudního ízení, opakuje, co ekla řmaminka u souduř. Ze strany -koly je hodnocen jako milý a ochotný, ob as smutný a vyhledává kontakt u ítelky, také asto je unavený a ospalý. Třkola má za to, že pod vlivem otce je Martin k matce vn j-ím projevem odmítavý. U obou d tí p etrvává zájem o souřliti v úplné rodin , a to do sou asné doby.

Záv r: Ob d ti si vyzkou-ely model st ídavé výchovy, který byl po jednom roce nahrazen výlu nou pé í, a to tak, že d ti byly rozd leny. Nadále v-ak mezi rodi i panuje nevřaffivost, sou asn probíhá negativn lad ná komunikace (zejména emailovou formou). D ti jřil více neřl dva roky prořřívají s rodi i vztahovou krizi, rodi e navázali kontakt s odborným pracovi-t m vzhledem k p etrvávajícím negativním dopad m jejich rozchodu na ob d ti.

11. Zjištěné výsledky

Výsledky provedeného zkoumání dětí v modelu stídavé výchovy bych zhodnotila následujícím způsobem:

V modelu stídavé výchovy bylo zkoumáno sedm dětí.

Sourozenci Lenka a Michaela jsou v modelu stídavé výchovy po té, co se toto uspořádání vyzkoušelo a osvědčilo jako optimální varianta. U těchto dětí byla konstatována velmi silná vazba na domov a velice silná fixace na oba rodiče. V průběhu sledování docházelo k narušení sourozeneckých vazeb v důsledku vleklého boje rodičů a ovlivování dětí. Stídavou výchovou se minimalizoval negativní dopad rozchodu rodičů na děti.

Kateřina má stanovenou stídavou výchovu také po variantě výlučné výchovy, která nevystihovala zájem dítěte o rozsáhlý kontakt s druhým rodičem. Modelu stídavé výchovy přispěla i osobnost matky, která soustavnou péči o dítě zvládala s obtížemi a výkyvy. Otec dozrál v zodpovědného rodiče, dítě nastoupilo ke školní docházce. Rodiče dospěli k pocitu vzájemné potěbnosti a přesvědčení, že je výhodné spolupracovat při výchově dítěte.

Sourozenci Renata a Marek flíjí v modelu stídavé výchovy, a koli pravomocné uspořádání poměrů je jiné (výlučná péče otce). Prostředí u matky a otce jsou odlišná. Děti i matka mají zájem o větší podíl matky na péči o děti. Otec stídavou výchovu dětem umožní. Matka se domnívá, že dochází k týrání dětí ze strany otce, tak, jako kdysi se cítila týraná ona. Přivítné podmínky dětí a rodičů budou v nejbližší době znovu zkoumány a hodnoceny.

Matka se pohybuje v režimu týdenní stídavé výchovy. Při stanovení modelu výchovy byl orgánem sociálně právní ochrany zohledněn názor dítěte, který byl dětem dobře vyjádřen. Vztahy rodičů jsou konfliktní, jejich komunikace osciluje ve vlnách. Dítě bylo vyhodnoceno jako spokojené a i přes trvající neshodu rodičů je dobře zakotveno v modelu stídání. V obou rodinách je patrná orientace na materiální zabezpečení, které je prioritou na úkor hodnot.

Lucie nemá dosud pravomocnou soudní úpravu poměrů. Probíhá boj mezi rodiči a jejich právními zástupci. Dítě je zahlceno vyšetřením na objednání rodičů. Tito se snaží doložit vhodnost, i nevhodnost stídavé výchovy; přitom se jedná o dítě mimořádně nadané, citlivé, ale i přesvědčivé. Při prodloužení nejistoty v dítěti se dají očekávat psychosomatické potíže dítěte.

Výsledky provedeného zkoumání dětí v modelu výlučné výchovy bych zhodnotila následujícím způsobem:

V modelu výlučné výchovy bylo zkoumáno sedm dětí.

Výchova Dagmar probíhá formou výhradní péče otce. Matčin zdravotní stav a její projevy jí v rodičovské zodpovědnosti oslabují, afl vyazují z p sobení na dít . Toto v péči otce prospívá a vztah k matce je zachován jako pozitivní. Dagmar kladn hodnotí p est hování otce do domu se zahradou, kde se velmi dob e aklimatizovala. Afl na n kolik konfliktních situací mezi rodiči v minulosti, kterým bylo dít vystaveno, výchova dít te probíhá radostn , uvoln n .

U Heleny je rozvinut pln syndrom zavrženého rodiče. V tomto p ípad vyvstává otázka, zda razantn dít matce odebrat a p edat do výchovy otce, nebo do neutrálního prost edí. Do jaké míry je vztah dít a otec schopen šúzdravy? Je psychickým týráním ponechat dít ve výchov matky bez ú asti otce, nebo s dít tem podnikat kroky sm rem k narovnání vztahu dít - otec? Prognoza dal-ího vývoje dít te v rodin a jíl s ú astí otce, i nikoli, není dobrá.

Klára flje dosud v úplné rodin , ov-em zcela bez výchovné péče svého otce. U dít te nenastal spor mezi rodiči, otec se výchovy vzdal a o dít ztratil zájem. Na matce z stala ve-kerá výchovná péče, která je zesílena poflavkem na zvý-enou péči o dít . Ze strany otce není pln na ani vyflivovací povinnost. Dít je s uspo ádáním pom r srozum no, je zaznamenána zvý-ená fixace na prost edí domova.

Ema nemá otce v bec uvedeného v rodném list . Matka má prokazatelné potífle v oblasti du-evního zdraví, které vyfladují její trvalé sledování i asté hospitalizace. Dít svoji pozici v rodin vnímá, p i emfl nejd leflit j-í osobou pro dít je babi ka. Jedná se o nadané, prospívající dít , které se dob e za lenilo do -kolního kolektivu, má hodn kroufk , kamarád a pokrytí volného asu. S modelem rodinného uspo ádání je Ema vyrovnána, vztah k matce byl shledán jako ambivalentní. Ema si potrpí a zakládá si na hezkém prost edí domova.

Franti-ek pro-el sloflitým obdobím, kdy byl sv dkem i p ímým ú astníkem dramatického rozchodu rodi . Varianta výchovné péče otce je pro dít dobré e-ení, nevhodné je, fle otec dosáhl odcizení dít te a matky. Rodiče nechránili dít p ed kolizními situacemi, jednali velmi emotivn a násiln i p ed o ima dít te. Dít si ponese z tohoto období celoflivotní trauma.

Sourozenci Tomá- a Martin jsou po provedeném dokazování rozd leni. Tomá- je sv en do výchovy matky a Martin je sv en do výchovy otce. Rozchod rodi a jejich nespoupráce d ti siln poznamenaly. Postoj obou rodi lze hodnotit jako sobecký ve vztahu k d tem. Jejich empatie sm rem k d tem byla manflským konfliktem sníflena. Model výchovy reagoval více na moflnosti a schopnosti rodi nefl na od vodn né pot eby d tí a zájem d tí na výchov ze strany obou rodi . V p ípad d tí Tomá-e a Martina by z ejm byla pro d ti vhodn j-í výchova st ídavá. Porozvodová situace d ti zasáhla dvojím zp sobem ó faktickou ztrátou jednoho rodiče a naru-ením sourozeneckých vazeb.

12. Zhodnocení a závěr

Po provedeném zkoumání jsem dospěla k závěru, že spokojenost dětí, vytvoření zázemí a domova pro dítě není až tak závislé na konkrétním modelu výchovy, jako na snaze a vlivu rodičů připravit pro dítě ty nejlepší podmínky. Rodičovství je nezrušitelné, na rozdíl od svazku manželství či partnerského soužití.

Výlučná výchova přitom umožní pouze omezený kontakt s druhým rodičem.

Stídatvá výchova pak zajišťuje rovnou rovnost výchovného působení, ale je to nezajišťuje potěbnou spolupráci mezi rodiči.

V případě výlučné výchovy jsou situace, kdy není jiný model ani možný, a to pro nezáměr rodiče o výchovu, neuvedení otce v rodinném listě, úmrtí rodiče, pobyt v cizině, ve výkonu trestu atp. V ostatních případech je zkoumáno, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte, s ohledem na potěby dítěte, na poskytování péče v minulosti a na zájem rodiče na styku dítěte s druhým rodičem. Spor o výlučnou výchovu by měl trvat co nejkratší dobu a rodič, který nemá dítě ve výchově, si má být v domě své rodičovské zodpovědnosti, která rozchodem rodičů nekonečí.

U dětí ve stídatvé výchově lze konstatovat, že při spolupráci a překonání vzájemné zášti rodičů se jedná o vhodný model uspořádání další výchovy. Ze strany dětí je přijímán, ač na výjimky, kladně. Nevhodným se jeví nařízení stídatvé výchovy při nesmiřitelných protichůdných postojích rodičů; nutno však odlišit, kdy se jedná o trvalý stav a kdy pouze o stav nastalý, jako umělá překážka pro možné stídatání dítěte. Podmínkou stídatvé výchovy je vyzkoušení tohoto typu v období alespoň několika týdnů, lépe měsíců, v té době je i prostor pro zmapování poměrů vztahů účastníků.

Svoji vyslovenou hypotézu považuji za prokázanou pouze částečně. Děti ve stídatvé výchově mohou mít oba domovy jako vyhovující zázemí, i za cenu jejich stěhování, než děti ve výlučné výchově. Pokud ovšem dítě v domově očkává rodiče, který i přes nevydařený partnerský vztah zůstává plnohodnotným rodičem pro dítě, které se kdysi z láskyplného vztahu narodilo a bylo v domově očkáváno a přijímáno.

Na základě použitých metod zkoumání jsem hodnotila celkem třináct dětí. Jejich prostředí domova je více či méně ovlivněno rodinnou konstelací. Děti je odkázáno na rodičovskou péči a jeho výchova je především v rukou jeho rodičů. Tito mají při výchově dítěte nezastupitelnou úlohu. Na konkrétních dětech jsem se snažila vyjádřit, jak děti vnímají rodinnou situaci. Každé dítě přitom nutno chápat jako výsostnou individualitu.

Závěr

Téma životních podmínek dětí, jejich rodiny ve společné domácnosti a v t-inou jsou ve vzájemné kolizi, je oblast mého profesního zaměření. I přes dlouhodobou praxi mně stále práce terénní sociální pracovnice uspokojuje, obohacuje a prohlubuje moje dosud nabyté znalosti a zkušenosti.

Práce s dětmi z pohledu pracovnice orgánu sociální právní ochrany dětí představuje velkou zodpovědnost a úlohu. Děti, nemající způsobilost k právním úkonům, jsou především vázány na kvalifikované zastoupení nestranným odborníkem. Pravomoc odborníka je především poměrně rozsáhlá. Možnosti a způsob výkonu sociální právní ochrany umožní učit se co nejspolehlivěji zmapovat a vyhodnotit potřeby dětí, jejich poměry a také poměry rodiny jako zákonných zástupců dětí dalších osob zodpovědných za výchovu dětí.

Velká rozmanitost sociální práce s dětmi, stanovené pravomoci a možnost efektivního zásahu i pomoci ze strany orgánu sociální právní ochrany představují velkou výzvu pro každého, kdo má snahu vykonávat ochranu dětí co nejkvalitněji a nejspolehlivěji.

Při zpracování tématu mé práce jsem vycházela z vlastních zkušeností. V praktické části práce pak vzorek dítěte pro mě představuje konkrétního chlapce, dívku, se kterým jsem měla kontakt, nebo dosud kontakt udržuji. Prostředí domova uvedených dětí je místo, které jsem osobně poznala a děti mám v živé paměti. Kromě pracovního kontaktu s dětmi jsem opakovaně s některými z dětí na místské části absolvovala týdenní rekreační výchovný pobyt pořádaný na místskou část. Během tohoto týdne jsem s dětmi vykonávala řadu aktivit a navázala neformální, přátelský vztah. Společně strávený týden s dětmi a blízké seznámení s jejich potřebami, zájmy a starostmi, mně velmi obohatilo a umožnilo lépe pochopit poměry a zmapovat potřeby dětí. Současně jsem si v domě toho, kde moje každodenní práce sociální pracovnice orgánu sociální právní ochrany dětí pro mě představuje trvalý přísun nových situací a pohledů, nevyčerpatelný zdroj informací a problematiky rodinného soužití.

Téma domova dítěte, zamyšlení nad významem domova pro dítě, jsem volila s pocitem, že vlastní domov dítěte považuji pro každého jedince, dítě obzvláště, za nenahraditelné místo v životě i pro život. Vzpomínky na domov a jeho uspořádání nás ovlivní až do samotného konce života.

V souvislosti s výkonem práce sociální pracovnice bych v závěru ráda uvedla následující: Zamyslím-li se nad odpovědí na otázku: „Kdo je profesionální sociální pracovník?“, nalézám následující výstižnou odpověď:

„Sociální pracovníci dělají práci, která je duchovní, mravní a fyzicky náročná, práci, která je trvalou zkouškou charakteru a inteligence, práci, která vyžaduje zcela mimořádnou odhodlanost a angažovanost.“ (Jonathan Dimbleby, britský publicista a humanitární pracovník).

Sociální práce v systému sociálně právní ochrany dětí navíc pracuje s celým rodinným systémem, což vyžaduje velkou dávku profesionality, empatie a trpělivosti. Tyto dovednosti je zapotřebí stále pěstovat, udržovat i prohlubovat. Práce v oboru sociálně-právní ochrany považují za velmi náročnou a zodpovědnou práci, jsou však citliví osobní potřebě i snahu ji vykonávat co nejlépe, ve vztahu k dětem a rodině i ve vztahu k vlastní profesní odpovědnosti.

Seznam použité literatury

- BECHY OVÁ, V. KONVI KOVÁ, M. (2008) *Sanace rodiny*, Portál, Praha. ISBN 978-80-7367-392-5
- BOWLBY, J.(2010) *Vazba*, Portál, Praha. ISBN 978-80-7367-670-4
- HENDL, J. (2005) *Kvalitativní výzkum*, Portál, Praha. 2005. ISBN 80-7367-040-2
- MAT J EK, Z.(1986) *Rodi e a d ti*, Avicenum, Praha.
- MAT J EK, Z. LANGMEIER, J.(1981) *Výpravy za lov kem*, Odeon, Praha.
- MATOUTMEK, O.(2008) *Slovník sociální práce*, Portál, Praha. ISBN 078-80-7367-368-0
- MATOUTMEK O., UHLÍ OVÁ TM *Sociální práce s rodinami v rozvodu in* MATOUTMEK, O. a kol.(2008) *Sociální práce v praxi*, Portál, Praha. ISBN 80-7367-002-X
- MATOUTMEK O. *Práce s rodinou in* MATOUTMEK, O. a kol.(2007) *Základy sociální práce*, Portál, Praha. ISBN 978-80-7367-331-4
- MO^{fi}NÝ, I. (1999) *Sociologie rodiny*, Slon, Praha. ISBN 80-85850-75-3
- PEMOVÁ, T. PTÁ EK, R.(2012) *Sociáln -právní ochrana d tí pro praxi*, Grada, Praha. ISBN 978-80-247-4317-2

Listina základních práv a svobod - ústavní zákon . 2/1993 Sb.

Úmluva o právech dítě te ó zákon .104/1991 Sb.

Zákon o rodin ó zákon . 94/1963 Sb., ve zn ní pozd j-ích p edpis

Zákon o sociáln -právní ochran d tí ó zákon . 359/1999 Sb., ve zn ní pozd j-ích p edpis

TMpa helová, Ilona. *St ídavá pé e o d ti po rozvodu o ima psychologa*
Právo a rodina . 5/2005, 7.ro ník, Linde, Praha, ISSN 1212-866X

TMlová, Lenka. *Rodina funk ní a dysfunk ní*
Právo a rodina . 1/2006, 8.ro ník, Linde, Praha, ISSN 1212-866X

Novák, Tomá-. *Mýty o st ídavé pé i o dítě po rozvodu*
Právo a rodina . 6/2010, 12.ro ník, Linde, Praha, ISSN 1212-866X

Klimeš, Jeroným. Stídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu, 2009
<http://www.klimes.us>

Staněk, Pavel. Kantůvková, Libuše. Otázky nad stídavou péčí
Rodinné listy, měsíčník pro právo, politiku, ekonomiku a kulturu, ročník nultý